

Tradicijska kultura i baština Slavonije i sektori njezina očuvanja

Petak, Lora

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:406750>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET EKONOMIJE I TURIZMA „DR. MIJO MIRKOVIĆ“
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ KULTURE I TURIZMA

LORA PETAK

**TRADICIJSKA KULTURA I BAŠTINA SLAVONIJE I SEKTORI NJEZINA
OČUVANJA**

DIPLOMSKI RAD

PULA, SRPANJ 2024.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET EKONOMIJE I TURIZMA „DR. MIJO MIRKOVIĆ“
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ KULTURE I TURIZMA

LORA PETAK

**TRADICIJSKA KULTURA I BAŠTINA SLAVONIJE I SEKTORI NJEZINA
OČUVANJA**

DIPLOMSKI RAD

JMBAG: 030383277, redovita studentica

Studijski smjer: Kultura i turizam

Kolegij: Nematerijalna kulturna baština

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Mentor: prof. dr. sc. Slaven Bertoša

PULA, SRPANJ 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Lora Petak, kandidatkinja za magistricu Kulture i turizma, izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju bilješke i bibliografija. Izjavljujem da ni jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, te ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad na bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli 4. srpnja 2024.

IZJAVA

o korištenju autorskoga djela

Ja, Lora Petak, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, nositelju prava korištenja, da moj diplomski rad pod nazivom „Tradicijaska kultura i baština Slavonije i sektori njezina očuvanja“ upotrijebi da tako navedeno autorsko djelo objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te preslika u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis

U Puli 4. srpnja 2024.

TABLICA SADRŽAJA

1. UVOD.....	1
2. POVIJESNI RAZVOJ TRADICIJSKE KULTURE SLAVONIJE.....	2
2.1. RANI POVIJESNI UTJECAJI	2
2.2. UTJECAJ OSMANSKE VLADAVINE NA SLAVONIJU	3
2.3. AUSTRO – UGARSKI PERIOD I MODERNIZACIJA	5
3. ELEMENTI TRADICIJSKE KULTURE SLAVONIJE	7
3.1. NARODNI OBIČAJI I FESTIVALI	7
3.1.1. BOŽIĆNI OBIČAJI	8
3.1.2. USKRSNI OBIČAJI.....	9
3.1.3. SVADBENI OBIČAJI	12
3.1.4. KOLINJE	15
3.1.5. FESTIVALI.....	16
3.2. TRADICIONALNA NOŠNJA.....	18
3.3. GLAZBA I PLESOVI.....	22
3.4. NARODNA KNJIŽEVNOSTI I USMENA PREDAJA.....	23
3.5. OBLICI NARODNOG RUKOTVORSTVA U SLAVONIJI	24
4. MATERIJALNA BAŠTINA SLAVONIJE	27
4.1. TRADICIONALNA ARHITEKTURA I GRAĐEVINE	27
4.2. ARHEOLOŠKA NALAZIŠTA	30
4.3. MUZEJSKI FUNDUSI I ZBIRKE	32
4.3.1. PRIMJERI ZNAČAJNIH MUZEJA I ZBIRKI	34
5. NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA	35
5.1. JEZIK I DIJALEKT.....	36
5.2. TRADICIJSKA GASTRONOMIJA	37
6. SUVREMENI PRISTUPI OČUVANJA KULTURNE BAŠTINE.....	39
6.1. INSTITUCIJE ZA OČUVANJE BAŠTINE	39

6.2.	ZAKONODAVNI OKVIR I POLITIKE OČUVANJA BAŠTINE	40
6.3.	EDUKACIJA I POPULARIZACIJA TRADICIJSKE KULTURE.....	42
7.	SEKTORI I AKTIVNOSTI OČUVANJA TRADICIJSKE KULTURE	43
7.2.	TURIZAM KAO ALAT ZA OČUVANJE BAŠTINE	45
7.3.	ULOGA MEDIJA U PROMOCIJI KULTURNE BAŠTINE.....	47
7.4.	PROJEKTI I INICIJATIVE ZA OČUVANJE TRADICIJE	48
8.	IZAZOVI I PERSPEKTIVE OČUVANJA TRADICIJSKE KULTURE SLAVONIJE.....	49
8.1.	PROBLEMI SUVREMENOSTI I URBANIZACIJE.....	49
8.2.	FINANCIJSKE POTEŠKOĆE I RESURSI	50
8.3.	SURADNJA NA NACIONALNOJ I MEĐUNARODNOJ RAZINI.....	51
9.	ZAKLJUČAK	52
	LITERATURA	53
	SAŽETAK	58
	SUMMARY	61

1. UVOD

Kulturna baština Slavonije predstavlja izuzetno bogato i raznoliko nasljeđe koje je oblikovalo povijest, geografski položaj te mješavina različitih kulturnih utjecaja kroz stoljeća. Tradicijska kultura Slavonije obuhvaća širok spektar elemenata koji se protežu od narodnih običaja i rituala do arhitekture, gastronomije, glazbe i običaja vezanih za svakodnevni život. Očuvanje ove bogate kulturne baštine ključno je ne samo za identitet Slavonije kao regije, već i za šire razumijevanje i valorizaciju hrvatske kulturne baštine u globalnom kontekstu.

Povijesni razvoj tradicijske kulture Slavonije obilježen je brojnim utjecajima, od ranih povijesnih perioda i osmanske vladavine do austro-ugarskog razdoblja i modernizacije, što je ostavilo dubok trag na običaje, arhitekturu i druge kulturne manifestacije regije. Uz materijalnu baštinu koju čine arhitektonski spomenici i muzejske zbirke, nematerijalna kulturna baština poput jezika, gastronomije i narodnih običaja također igra ključnu ulogu u definiranju kulturnog identiteta Slavonije.

Suvremeni pristupi očuvanju kulturne baštine uključuju institucije posvećene njezinoj zaštiti, zakonodavni okvir koji regulira njezino održavanje te edukacijske programe i inicijative usmjerene na popularizaciju tradicijske kulture. Sektori kao što su turizam i mediji imaju značajnu ulogu u promicanju i očuvanju kulturnog nasljeđa Slavonije, dok projekti i inicijative za očuvanje tradicije pružaju konkretne primjere kako zajedničkim naporima možemo sačuvati vrijednosti prošlosti za buduće generacije.

U ovom diplomskom radu istražit će se detaljno povijesni razvoj, elemente, materijalnu i nematerijalnu baštinu te suvremene strategije očuvanja tradicijske kulture Slavonije. Proučit će se izazove s kojima se suočava očuvanje kulturnog identiteta u kontekstu suvremenih urbanizacijskih procesa, financijskih ograničenja te važnost suradnje na nacionalnoj i međunarodnoj razini kao ključnih faktora u zaštiti i promociji kulturne baštine.

Kroz sva navedena poglavlja, nastojat će se dublje razumjeti kako tradicijska kultura Slavonije obogaćuje kulturnu panoramu Hrvatske te kako se može očuvati i dalje razvijati u svjetlu suvremenih izazova i perspektiva.

2. POVIJESNI RAZVOJ TRADICIJSKE KULTURE SLAVONIJE

Tradicijska kultura Slavonije ima duboke korijene koji sežu kroz stoljeća, oblikovani su raznim povijesnim događajima i utjecajima koji su stvarali identitet ovog područja.

Dolazak Slavena u 6. stoljeću donio je prve temelje tradicijske kulture Slavonije. Slaveni su unijeli svoje običaje, jezik i način života, koji su se s vremenom miješali s već postojećim utjecajima. U srednjem vijeku, Mađari su postali vladajuća klasa u Slavoniji. Njihov utjecaj na kulturu donio je nove običaje, glazbu, ples i gastronomiju. Također, razmjena kulture između Mađara i Slavena oblikovala je jedinstvenu kulturnu mješavinu. Dolazak Habsburške Monarhije u 16. stoljeću doveo je do daljnjeg oblikovanja tradicijske kulture Slavonije. Austrijski vladari donijeli su sa sobom nove kulturne prakse, poput baroka, koje su ostavile svoj trag na arhitekturi i umjetnosti regije. Slavonija je poznata po bogatoj folklornoj tradiciji koja obuhvaća plesove, pjesme, nošnje i običaje. Folklorna glazba, poput tamburaške glazbe, integrirana je u svakodnevni život ljudi, bilo u veselju ili tuzi, te predstavlja važan dio kulturnog identiteta regije. Seljaštvo je igralo ključnu ulogu u oblikovanju tradicijske kulture Slavonije. Poljoprivredni običaji, poput žetve i sjetve, te običaji vezani uz seoski život, prenosili su se s generacije na generaciju, čuvajući autentičnost i tradicionalne vrijednosti. S razvojem moderne industrije i tehnologije, tradicijska kultura Slavonije suočila se s izazovima modernizacije i globalizacije. Unatoč tome, mnogi elementi tradicijske kulture i dalje su prisutni u svakodnevnom životu Slavonaca, dok se istovremeno prilagođavaju suvremenim trendovima. Danas postoji snažan interes za očuvanjem i promocijom tradicijske kulture Slavonije. Razne kulturne institucije, udruge i manifestacije posvećene su očuvanju bogate baštine ovog područja, osiguravajući da tradicionalna kultura ostane živa i inspirativna za buduće generacije.¹

2.1. RANI POVIJESNI UTJECAJI

Slavonija, smještena u istočnom dijelu Hrvatske, ima bogatu povijest koja seže daleko u prošlost. Prva naselja na ovom području datiraju iz prapovijesti, kada su drevni ljudi prepoznali plodnost zemlje koju su oblikovale rijeke Sava, Drava i Dunav. Ove rijeke nisu

¹ Mimica, B. (2012.), *Slavonija: zlatno srce Hrvatske: povijest Slavonije od antike do XX. stoljeća*, knj. 2. / Bože Mimica. Rijeka: Dušević & Kršovnik, str. 10.-36.

samo omogućavale plodnu poljoprivredu, već su također služile kao ključni prometni putevi koji su povezivali Slavoniju s drugim regijama, omogućujući trgovinu i kulturnu razmjenu.

Razdoblje antike donosi značajne promjene s dolaskom Rimskog Carstva. Rimljani su prepoznali strateški značaj Slavonije i osnovali važna naselja poput Murse (današnji Osijek) i Cibalae (današnji Vinkovci). Ovi gradovi postali su središta rimske provincije Panonije, a Rimljani su uveli napredne poljoprivredne tehnike i razvili vinogradarstvo. Infrastruktura koju su izgradili, uključujući ceste i mostove, olakšala je trgovinu i ekonomski razvoj regije. Rimski utjecaj vidljiv je i danas kroz brojne arheološke nalaze koji svjedoče o bogatoj prošlosti.

S padom Rimskog Carstva Slavonija ulazi u razdoblje nestabilnosti. Dolazak germanskih plemena, poput Huna i Gota, donosi promjene i miješanje kultura. Ipak, dolazak Slavena u 6. stoljeću predstavlja prekretnicu. Slaveni su se naseljavali u Slavoniji, stvarajući nova naselja i miješajući se s postojećim stanovništvom. Ovaj proces postavio je temelje današnjem etničkom i kulturnom identitetu regije.

U srednjem vijeku Mađari postaju dominantna sila u Slavoniji. U 12. i 13. stoljeću Slavonija postaje integralni dio Ugarskog Kraljevstva, što donosi stabilnost i omogućuje razvoj feudalnog društva. Gradovi su se razvijali, a trgovina je cvjetala zahvaljujući povoljnim trgovačkim rutama koje su povezivale sjevernu i južnu Europu. Crkva je također igrala ključnu ulogu, osnivajući mnoge samostane i crkve koje su postale centri duhovnog i kulturnog života.

Rani povijesni utjecaji su oblikovali Slavoniju u regiju bogate kulturne baštine i raznolikosti. Ova razdoblja povijesti, od prapovijesti preko antike do srednjeg vijeka, ostavila su trajne tragove koji se i danas mogu prepoznati u arhitekturi, običajima i tradicijama, čineći Slavoniju jedinstvenim dijelom Hrvatske.²

2.2. UTJECAJ OSMANSKE VLADAVINE NA SLAVONIJU

Osmanska vladavina ostavila je dubok i složen trag na području Slavonije tijekom svojeg višestoljetnog trajanja, oblikujući povijest, kulturu i društvo ovog područja na temelju brojnih političkih, društvenih i kulturnih promjena.

² Ibid., str. 50.-78.

Uvod osmanske vlasti u Slavoniju datira još u 15. stoljeće, kada su Osmanlije počele izvoditi pljačkaške pohode na ovo područje, pokušavajući proširiti svoj teritorij. Međutim, prava osmanska vlast uspostavljena je kasnije, tijekom 16. stoljeća, nakon niza bitaka i vojnih sukoba.³

Bitke za kontrolu nad Slavonijom bile su dugotrajne i krvave, obilježene čestim promjenama vlasti i razaranjem gradova i sela. Osmanska vlast uspostavila je sustav administracije koji je bio temeljen na lokalnim vladarima, poznatim kao begovi, koji su bili odgovorni za upravljanje svojim teritorijama pod nadzorom Osmanskog Carstva. Ovi begovi su imali veliku autonomiju, ali su bili dužni plaćati poreze i pružiti vojnu pomoć carstvu.

Slavonija je postala dio osmanske provincije Budim, koja je bila važna administrativna jedinica unutar Carstva. Osmanska vlast je uspostavila sustav vojnih posada i fortifikacija duž granica, kako bi osigurala sigurnost i kontrolu nad područjem.

Osim promjena u administraciji i političkoj strukturi, osmanska vladavina donijela je i značajne promjene u demografskoj strukturi regije. Dolazak turskih doseljenika rezultirao je formiranjem novih naselja i povećanjem muslimanskog stanovništva u Slavoniji. Kulturni utjecaj Osmanlija bio je vidljiv u mnogim aspektima života i kulture Slavonije. Izgradnja džamija, javnih kupališta i drugih arhitektonskih spomenika bila je dio krajolika slavonskih gradova. Turska kuhinja, sastavljena od jela poput kebaba, baklave i pilava, također je postala dio lokalne prehrane tradicije. Osim toga, osmanska vlast donijela je promjene u umjetnosti, literaturi i običajima, integrirajući određene turske kulturne elemente u lokalnu tradiciju. Odlazak Osmanlija s područja Slavonije označio je kraj jednog razdoblja, ali je njihov utjecaj ostao vidljiv u mnogim aspektima života i kulture ovog područja. Nakon njihovog povlačenja, Slavonija je prošla kroz razdoblje obnove i ponovnog uspostavljanja vlasti, ali su tragovi osmanske vlasti ostali ukorijenjeni u kolektivnoj svijesti i identitetu slavonskog naroda.⁴

³ Ibid., str. 81.-86.

⁴ Ibid., str. 87.-98.

2.3. AUSTRO – UGARSKI PERIOD I MODERNIZACIJA

Austro-ugarski period označava ključnu fazu u povijesnom razvoju Slavonije, koja je trajala od 1867. do 1918. Ova era donijela je značajne promjene u političkom, društvenom i ekonomskom životu regije, kao i procese modernizacije koji su oblikovali Slavoniju u smjeru modernog europskog društva.

Politički gledano, Austro-Ugarska Monarhija bila je dualistička država sastavljena od dva glavna entiteta: austrijskog i ugarskog. Slavonija, kao dio Trojedne Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, formalno je pripadala ugarskom dijelu Monarhije. Ovaj politički okvir omogućio je relativno visok stupanj autonomije za Slavoniju u usporedbi s drugim dijelovima Monarhije. Hrvatski sabor i ban imali su znatnu ulogu u upravljanju regijom, što je omogućilo određenu razinu lokalnog odlučivanja.

Ekonomija Slavonije doživjela je značajne promjene tijekom ovog perioda. Tradicionalna agrarna struktura počela se modernizirati zahvaljujući uvođenju naprednijih poljoprivrednih tehnika i mehanizacije. Razvoj željezničke mreže bio je jedan od ključnih faktora modernizacije, omogućujući brži i efikasniji transport poljoprivrednih proizvoda poput žita, vina i duhana do tržišta unutar Monarhije i šire. Slavonija je postala važan poljoprivredni centar, s velikim posjedima koji su često bili u vlasništvu stranih plemićkih obitelji, ali i domaćih veleposjednika. Industrijalizacija, iako manje izražena nego u nekim drugim dijelovima Monarhije, također je ostavila traga na Slavoniji. Početak industrijske proizvodnje, prvenstveno u prehrambenoj industriji, doveo je do otvaranja novih radnih mjesta i urbanizacije. Gradovi poput Osijeka, Vinkovaca i Slavenskog Broda postali su važni industrijski i trgovački centri, privlačeći stanovništvo iz ruralnih područja i time potičući urbanizaciju i društvene promjene.

Društvene promjene u Slavoniji tijekom austro-ugarskog perioda bile su duboke i dalekosežne. Obrazovanje je doživjelo značajan napredak s osnivanjem brojnih škola i gimnazija, koje su igrale ključnu ulogu u podizanju razine pismenosti i obrazovanosti stanovništva. Osim toga, kulturne institucije poput kazališta i čitaonica postale su središta kulturnog života, promičući nacionalnu svijest i kulturni identitet Hrvata.⁵

⁵ Ibid., str. 106.-157.

Razvoj građanskog društva i političke aktivnosti također su bili značajni. Političke stranke i pokreti, poput Hrvatske stranke prava i Narodne stranke, aktivno su sudjelovali u političkom životu i borbi za nacionalna prava unutar Monarhije. Ovi pokreti često su bili povezani s kulturnim i prosvjetnim društvima koja su promicala hrvatski jezik i kulturu.

Jedan od važnih aspekata modernizacije bilo je i javno zdravstvo. Poboljšanje sanitarnih uvjeta, osnivanje bolnica i razvoj medicinskih usluga značajno su pridonijeli poboljšanju kvalitete života u Slavoniji. Uvođenje modernih zdravstvenih standarda i borba protiv zaraznih bolesti kao što su tuberkuloza i kolera imale su dugoročne pozitivne učinke na zdravlje stanovništva.

Prema Andriću (2004.) politički i društveni život Slavonije u austro-ugarskom periodu također je bio obilježen nacionalnim napetostima i borbom za nacionalna prava. Hrvatski politički lideri često su se sukobljavali s mađarskim vlastima oko pitanja autonomije, jezika i nacionalnog identiteta. Ovi sukobi su često bili povezani s kulturnim pokretima koji su nastojali očuvati i promicati hrvatsku kulturu i tradiciju unutar multietničke Monarhije.

Austro-ugarski period predstavljao je vrijeme intenzivnih promjena i modernizacije u Slavoniji. Transformacija poljoprivrede, početak industrijalizacije, razvoj infrastrukture i obrazovanja, kao i političke i društvene promjene, oblikovali su Slavoniju u modernu regiju. Iako su izazovi poput nacionalnih napetosti i socioekonomskih nejednakosti bili prisutni, ovaj period je postavio temelje za daljnji razvoj i modernizaciju Slavonije u 20. stoljeću.⁶

⁶ Andrić, Z. (2004.), *Slavonija*, Zagreb: V. B. Z. d. o. o., str. 68.-120.

Slika 1. Grb Austro – Ugarske Monarhije

Izvor: <https://www.istrapedia.hr/en/natuknice/125/austro-ugarska-monarhija> (preuzeto 12. lipnja 2024.)

3. ELEMENTI TRADICIJSKE KULTURE SLAVONIJE

Slavonija je poznata po bogatoj tradicijskoj kulturi koja se očituje kroz različite aspekte svakodnevnog života, od narodnih običaja i vjerovanja do glazbe, plesa, nošnje i gastronomije. Ova regija, koja obuhvaća područje između rijeka Drave i Save, kroz povijest je razvila specifične kulturne karakteristike koje su prepoznatljive i danas.⁷

3.1. NARODNI OBIČAJI I FESTIVALI

Narodni običaji i festivali predstavljaju važan segment kulturnog identiteta i baštine Slavonije, odražavajući bogatstvo tradicije i zajedništva ove regije. Ovi običaji i manifestacije obuhvaćaju širok spektar aktivnosti, od obiteljskih i vjerskih svečanosti do javnih događanja koja privlače posjetitelje iz cijele zemlje i inozemstva.⁸

⁷ Njikoš, J. (1970.), *Slavonija zemljo plemenita: narodni običaji, pjesme, kola i poskočice*, Osijek: Matica hrvatska, str. 14.-20.

⁸ Ibid., str. 30.-32.

3.1.1. BOŽIČNI OBIČAJI

Božićni običaji u Slavoniji duboko su ukorijenjeni u tradiciji i simbolizmu, odražavajući bogatstvo kulturne baštine i zajedništva koje karakterizira ovu regiju. Ovi običaji obuhvaćaju razne rituale i prakse koji se provode tijekom došašća, Badnjaka, Božića i razdoblja nakon Božića. Iako su se neki običaji promijenili tijekom vremena, mnogi su ostali isti, prenoseći se s generacije na generaciju.⁹

Pripreme za Božić u Slavoniji započinju s došašćem, razdobljem od četiri tjedna prije Božića. Tijekom ovog vremena obitelji se pripremaju duhovno i praktično za dolazak Božića. Kuće se ukrašavaju adventskim vijencima, božićnim ukrasima i jaslicama. Adventski vijenac s četiri svijeće simbolizira iščekivanje i svaka se svijeća pali na jednu od četiri adventske nedjelje. U prošlosti, pripreme za Božić uključivale su i izradu domaćih ukrasa i pripremu hrane. Djeca su izrađivala ukrase od papira, slame i prirodnih materijala, dok su stariji članovi obitelji pekli kolače i pripremali tradicionalna jela. Kuhanje i pečenje počinjalo je tjednima unaprijed, a posebna pažnja posvećivala se izradi kruha i kolača poput orahnjače i makovnjače. Danas su pripreme za Božić često modernizirane, ali mnogi tradicionalni elementi su zadržani. Adventski vijenci i dalje su popularni, a kuće se ukrašavaju božićnim drvcima, svjetlima i drugim dekoracijama. Pekarski proizvodi i dalje su važan dio priprema, ali mnoge obitelji sada koriste kupljene ukrase i gotove proizvode i pravi se pregršt raznih kolača i slastica.

Badnjak je poseban dan u slavonskoj božićnoj tradiciji, ispunjen simbolikom i ritualima koji pripremaju obitelj za proslavu Božića. Pripreme uključuju čišćenje kuće, postavljanje slame ispod stola, pripremu posebne večere i odlazak na ponoćku. U prošlosti, na Badnjak su se provodili brojni običaji povezani s poljoprivredom i vjerovanjima. Slama se postavljala ispod stola kao simbol rođenja Isusa u štali, a na stol se stavljao božićni kruh ili česnica, ukrašen križem. Obitelj bi zajedno večerala posna jela poput ribe, graha, kupusa i oraha. Nakon večere, djeca su se okupljala oko kamina i slušala priče o Isusovom rođenju. Danas se na Badnjak mnoge obitelji i dalje drže tradicionalnih običaja, ali s modernim prilagodabama. Večera na Badnjak često uključuje posna jela, ali i modernija jela koja se lakše pripremaju. Postavljanje slame ispod stola i dalje je prisutno u mnogim domovima, a obitelji se okupljaju kako bi zajedno proveli večer. Nakon večere, mnogi odlaze na ponoćku, misu koja se održava u ponoć u crkvama diljem Slavonije.

⁹ Božićni običaji u Slavoniji: <https://zupanjac.net/bozicni-obicaji-u-slavoniji/> (posjećeno 18. lipnja 2024.)

Božić je vrhunac blagdanskog razdoblja, obilježen zajedničkim obiteljskim okupljanjem, darivanjem i svečanom trpezom. Na ovaj dan obitelji se okupljaju kako bi proslavile rođenje Isusa Krista, a običaji se razlikuju ovisno o obitelji i lokalnim tradicijama. U prošlosti, božićno jutro započinjalo je posjetom crkvi i sudjelovanjem u božićnoj misi. Nakon mise, obitelj bi se vratila kući gdje je slijedilo darivanje i zajednički doručak. Božićni ručak bio je poseban obrok koji je uključivao razne vrste mesa, poput pečene svinjetine, te kolače i druge slastice. Djeca su se igrala s novim igračkama i sudjelovala u raznim božićnim igrama. Danas se Božić u Slavoniji proslavlja na sličan način, s naglaskom na obiteljsko okupljanje i zajedništvo. Nakon jutarnje mise, obitelji se okupljaju kod kuće gdje slijedi darivanje i svečani ručak. Trpeza je bogata raznovrsnim jelima, uključujući tradicionalne specijalitete poput pečenja, kobasica, sarme i domaćih kolača. Djeca uživaju u darovima i zajedničkom igranju, dok stariji članovi obitelji uživaju u druženju i pjesmi.¹⁰

Božićno razdoblje u Slavoniji traje do blagdana Sveta tri kralja, a uključuje niz običaja i proslava koji obilježavaju kraj blagdanskog razdoblja. Danas su mnogi od tih običaja zadržani, ali su prilagođeni suvremenom načinu života. Božićni običaji u Slavoniji predstavljaju bogatu mješavinu tradicije, vjere i zajedništva. Iako su se neki običaji prilagodili suvremenim vremenima, osnovna ideja ostala je ista: slavljenje rođenja Isusa Krista i okupljanje obitelji u duhu ljubavi i zajedništva. Ovi običaji, duboko ukorijenjeni u slavonskoj kulturi, nastavljaju živjeti kroz generacije, obogaćujući živote ljudi i čuvajući kulturnu baštinu regije.¹¹

3.1.2. USKRSNI OBIČAJI

Uskrsni običaji u Slavoniji duboko su ukorijenjeni u tradiciji i religiji, predstavljajući jedan od najvažnijih dijelova kulturne baštine regije. Pripreme za Uskrs počinju već tijekom korizme, razdoblja od četrdeset dana posta i pokore. Korizma je vrijeme duhovne priprave i čišćenja, a mnoge obitelji provode ga u molitvi, postu i dobrim djelima.

Veliki tjedan, posljednji tjedan korizme, posebno je važan u slavonskoj tradiciji, uključujući brojne vjerske obrede i rituale koji kulminiraju na Veliku subotu i Uskrsnu nedjelju.

¹⁰ Božićno vrijeme u Slavoniji nekada i danas: <https://kisobran.uniri.hr/2021/12/24/bozicno-vrijeme-u-slavoniji-nekada-i-danas/> (posjećeno 18. lipnja 2024.)

¹¹ Ibid.

Cvjetnica, nedjelja prije Uskrsa, obilježava se blagoslovom grančica, najčešće maslinovih ili grančica vrbe, koje vjernici nose u crkvu, simbolizirajući Isusov ulazak u Jeruzalem. Na Veliki četvrtak, crkve obilježavaju Posljednju večeru, a obitelji često sudjeluju na misi koja uključuje pranje nogu, simbolizirajući Isusovu poniznost i služenje. Veliki petak je dan žalosti i posta, kada se vjernici prisjećaju Kristove muke i smrti na križu, a u Slavoniji je običaj da se na ovaj dan konzumiraju posna jela poput ribe, graha i krumpira. Na Veliku subotu, vjernici odlaze u crkve na blagoslov hrane, gdje se u košarice stavljaju jaja, šunka, kruh, kolači i druge namirnice koje će se konzumirati na Uskrs. Navečer se pali uskrsna svijeća koja simbolizira Kristovo uskrsnuće, a vjernici sudjeluju u uskrsnoj vigiliji.¹²

Uskrsna nedjelja najvažniji je dan u kršćanskom kalendaru, obilježavajući uskrsnuće Isusa Krista, te je ispunjena radošću, slavljenjem i obiteljskim okupljanjima. U prošlosti, Uskrsna nedjelja započinjala je jutarnjom misom, nakon koje su se obitelji vraćale kući na svečani doručak, a danas se ta tradicija nastavlja uz modernizacije. Blagoslovljena hrana konzumira se uz molitvu i zahvalnost, a uskrsni ručak bogat je tradicionalnim jelima poput šunke, jaja, hrena i pogače. Također, u mnogim selima je običaj da se u noći sa subote na nedjelju okupe mladići iz sela i baca se piljevina lijepim curama iz sela ili curama za udaju. Taj običaj je ostao do dan danas, iako svake godine sve više običaja odlazi u zaborav. Djeca uživaju u pisanicama na Uskrs i sudjeluju u raznim igrama poput tucanja jajima, gdje se natječu čije je jaje najjače, a ta tradicija zadržana je do danas.

Uskrsni ponedjeljak, poznat i kao Vodeni ponedjeljak, obilježen je veselim običajima polijevanja vodom, što simbolizira obnovu i čišćenje. U prošlosti, mladići su polijevali djevojke vodom, vjerujući da će to donijeti zdravlje i plodnost, dok se danas taj običaj zadržao, ali u blažem obliku.¹³

3.1.2.1. USKRSNE PISANICE

Uskrsne pisanice, ručno oslikana i ukrašena jaja, jedan su od najprepoznatljivijih simbola Uskrsa u Slavoniji. Ovi prekrasni i šareni predmeti ne samo da dodaju estetsku vrijednost blagdanu, već i nose duboku simboliku života, obnove i radosti. Izrada pisanica u Slavoniji ima dugu tradiciju, a metode i stilovi ukrašavanja prenosili su se s generacije na generaciju.

¹² Uskrsni običaji u Slavoniji: <https://osijek.in/uskrsni-obicaji-u-slavoniji/> (posjećeno 13. lipnja 2024.)

¹³ Ibid.

U prošlosti, izrada pisanica bila je važan dio uskrsnih priprema. Djeca i odrasli sudjelovali su u ovom kreativnom procesu, koristeći prirodne materijale i tradicionalne tehnike za ukrašavanje jaja. Jaja su se često bojala prirodnim bojama dobivenim iz biljaka, voća i povrća.

Jedna od najstarijih tehnika bila je bojanje jaja u crvenu boju korištenjem kore crvenog luka. Jaja su se kuhala zajedno s korom luka, što je rezultiralo bogatom crvenom bojom koja je simbolizirala krv Isusa Krista. Druge prirodne boje dobivale su se iz različitih biljaka: žuta boja iz cvijeta kamilice ili šafrana, zelena iz špinata ili koprive te plava iz borovnica.

Osim bojanja, popularna tehnika bila je i "pisanje" voskom. U ovom procesu, vosak se nanosio na jaja s pomoću igle ili tankog štapića, stvarajući složene uzorke i motive. Nakon toga, jaja su se bojala, a vosak se uklanjao, ostavljajući bijele linije na obojenoj površini. Ova tehnika omogućavala je stvaranje detaljnih i estetski privlačnih dizajna.¹⁴

Motivi na pisanicama često su bili povezani s prirodom, religijom i svakodnevnim životom. Cvjetni uzorci, križevi, zvjezdice i geometrijski oblici bili su uobičajeni. Svaki motiv imao je svoje značenje: cvijeće je simboliziralo život i obnovu, križevi su predstavljali vjeru, a geometrijski oblici izražavali su sklad i ravnotežu. Pisanice su se darivale kao simbol prijateljstva, ljubavi i dobrih želja. Djeca su često dobivala pisanice kao nagradu za sudjelovanje u crkvenim obredima ili kao dar od svojih kumova i rodbine.

Danas, izrada pisanica u Slavoniji i dalje je važan dio uskrsnih običaja, ali su se tehnike i materijali modernizirali. Iako se mnoge obitelji još uvijek drže tradicionalnih metoda, dostupnost komercijalnih boja i ukrasa omogućila je veći izbor stilova i pristupa. Danas se jaja često bojaju komercijalnim bojama koje su jednostavne za upotrebu i dostupne u raznim nijansama. Uz boje, koriste se i naljepnice, *glitter*, perlice i drugi moderni ukrasi za dodatnu kreativnost. Plastične i drvene pisanice također su postale popularne, posebno kao trajni ukrasi za dom. Tehnika voska i dalje je popularna, ali se sada koriste moderniji alati poput specijaliziranih olovaka za vosak i električnih uređaja za nanošenje uzoraka. Također, tehnika *decoupage*, koja uključuje lijepljenje ukrasnog papira na jaja, postala je popularna zbog svoje jednostavnosti i vizualne privlačnosti. Motivi na modernim pisanicama i dalje često uključuju tradicionalne elemente, ali su prošireni i modernizirani. Uz cvjetne i religijske motive, često

¹⁴ Ibid.

se pojavljuju i apstraktni uzorci, popularni likovi iz crtanih filmova te personalizirani dizajni s imenima i porukama.¹⁵

Pisanice se i dalje daruju kao simbol prijateljstva i dobrih želja, a često se koriste i kao dekoracija za uskrzne stolove i domove. Lov na uskrсна jaja, popularna igra među djecom, postala je dio slavonskih običaja, gdje djeca traže skrivene pisanice po kući ili dvorištu.

Slika 2. Uskrzne pisanice

Izvor: <https://orioninfovk.com/video-detalj-an-prikaz-saranje-uskrsnjih-jaja-na-tradicionalan-nacin-sa-voskom-i-bojanje-pisanica/> (preuzeto 13. lipnja 2024.)

3.1.3. SVADBENI OBIČAJI

Njikoš (1970.) govori da su svadbeni običaji u Slavoniji bogati i raznoliki te predstavljaju spoj tradicionalnih elemenata i kulturne baštine ovog kraja. Ovi običaji uključuju sve aspekte svadbene proslave, od zaruka do samog dana vjenčanja i post-svadbениh

¹⁵ Uskrсни običaji u Hrvatskoj: <https://made-in-croatia.com.hr/hr/tradicija/uskr/uskrсни-običaji-u-hrvatskoj-18> (posjećeno 13. lipnja 2024.)

rituala. Svaka faza svadbe ima svoje specifične rituale i običaje, koji su se prenosili s generacije na generaciju. Usporedba svadbenih običaja nekad i danas pokazuje kako su se tradicije prilagodile suvremenom načinu života, ali su zadržale svoj simbolički značaj.¹⁶

Vitez (2003.) govori da su prvi korak u svadbenom procesu bile zaruke, koje su bile formalan dogovor između obitelji mladenaca. Zaruke su se obično obavljale uz prisustvo roditelja i bližih članova obitelji, a zaručnički prsten bio je simbol obveze i predanosti. U nekim dijelovima Slavonije, mladić bi zaručnicu obasuo darovima, kao što su svila, platno ili novac. Danas su zaruke često intimniji i manje formalni događaj, gdje mladić obično zaprosi djevojku na romantičan način, često bez prisustva roditelja. Zaručnički prsten i dalje je simbol obveze, ali darovi za zaručnicu i njezinu obitelj nisu više uobičajeni.¹⁷

Prošnja, ili isprošnja, čin je u kojem mladić službeno traži ruku djevojke od njezinih roditelja. Ovaj čin bio je popraćen posebnim ritualima i formalnostima. Prošnja se često odvijala uz svečanu večeru, gdje bi mladić donio darove za obitelj djevojke. Prošnja je danas manje formalna, često se obavlja u intimnom okruženju između mladića i djevojke. Formalno traženje ruke od roditelja često se preskače, no neki parovi i dalje održavaju ovaj običaj iz poštovanja prema tradiciji.

Pozivanje gostiju na svadbu bio je poseban događaj. Kumovi, najbliži rođaci, djeveruše ili djeveri obišli bi sve goste osobno, noseći pozivnice i često bi nosili nekoliko vrsta alkoholnih pića, rakija kako bi uzvanici nazdravili za sreću mladenaca. Danas se pozivnice često šalju poštom ili elektroničkim putem, ali običaj osobnog pozivanja i dalje se prakticira u nekim dijelovima Slavonije. Mnogi parovi koriste i društvene mreže za pozivanje gostiju.

Pripreme za svadbeni dan uključivale su posebne rituale vezane uz odijevanje i ukrašavanje mladenaca. Mladenka je nosila tradicionalnu bijelu haljinu, često ukrašenu ručno izrađenim detaljima te se posebna pažnja posvećivala izradi frizure i stavljanju vijenca ili krune na glavu. Mladoženja je nosio svečano odijelo, a u prošlosti su se nosile tradicionalne slavonske nošnje. Danas mladenke često biraju moderne vjenčаницe, dok se tradicionalni elementi poput ručno izrađenih detalja sve manje koriste. Frizura i vijenac ili kruna i dalje su važni, ali su prilagođeni suvremenim modnim trendovima. Mladoženje najčešće nose suvremena odijela, a tradicionalne nošnje se rijetko koriste.¹⁸

¹⁶ Njikoš, J. (1970.), *Slavonija zemlja plemenita: narodni običaji, pjesme, kola i poskočice*, Osijek: Matica hrvatska, str. 43.-49.

¹⁷ Vitez, Z. (2003.), *Hrvatski svadbeni običaji*, Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, str. 46.-62.

¹⁸ Ibid.

U Slavoniji postoji običaj dijeljenja ružmarina gostima. To uobičajeno obavljaju djeveruše s mladenkine strane. Nekoliko dana prije svatova sastanu se kod mladenke te slijedi ukrašavanje ružmarina, najčešće s crveno-bijelo-plavom trakom. No, danas se sve više prakticiraju narukvice za žene i nekakva mašna za muškarce koja se zalijepi na košulju ili odijelo. Često se naručuju gotove koje su izrađene prema suvremenim dizajnim. Iako su tradicionalni materijali i dalje cijenjeni, koriste se i moderni ukrasi poput svjetlucah perlica i umjetnog cvijeća.

Dolazak svatova bio je popraćen pjesmom i svirkom, često uz pratnju tamburaša. Obitelj mladenke dočekivala je svatove s kruhom i soli, simbolizirajući dobrodošlicu i obilje. Kumovi su imali važnu ulogu u dočeku i organizaciji svadbe. I danas je dolazak svatova svečan događaj, ali uz modernu glazbu. Obitelj mladenke često dočekuje svatove s pićem i zakuskom, a tamburaši su često zamijenjeni DJ-em ili modernim glazbenim sastavom. Uloga kumova ostaje važna, ali se organizacija svadbe često povjerava profesionalnim svadbenim planerima.

Vitez (2003.) govori da je ceremonija vjenčanja u crkvi bila je središnji događaj, uz stroge vjerske rituale i običaje. Mladenka i mladoženja izgovarali su zavjete pred svećenikom, a svadbena povorka kretala se od kuće mladenke do crkve i natrag, često u pratnji tamburaša i pjesme. Danas ceremonija vjenčanja može biti u crkvi ili u matičnom uredu, ovisno o preferencijama para. Vjerski obredi su i dalje važni za mnoge parove, ali sve više mladenaca bira civilne ceremonije. Svadbena povorka je kraća i manje formalna, a tamburaše često zamjenjuju moderni glazbeni sastavi ili DJ-i.¹⁹

Svadbena večera bila je bogata i raznolika, s tradicionalnim slavonskim jelima poput pečene janjetine, sarme i domaćih kolača. Zabava je trajala cijelu noć, uz pjesmu, ples i tamburaše. Posebni običaji uključivali su kola za mladenku, bacanje buketa i rezanje svadbene torte. I danas je svadbena večera bogata, ali se jelovnik često prilagođava suvremenim kulinarskim trendovima i preferencijama gostiju. Zabava uključuje modernu glazbu, profesionalne DJ-e ili bendove, a tradicionalni običaji poput bacanja buketa i rezanja torte su zadržani, iako u modernijem kontekstu.

Darivanje mladenaca uključivalo je praktične darove poput domaćih proizvoda, ručno izrađenih predmeta i novca (Vitez, 2003.). Kumovi i najbliži rođaci darivali su mladenku zlatnim nakitom i vrijednim poklonima. Danas se mladenci najčešće daruju novcem ili

¹⁹ Ibid., str. 64.-70.

darovnim karticama, kako bi sami mogli odabrati što im je potrebno. Praktični darovi i ručno izrađeni predmeti su manje uobičajeni, ali se i dalje cijene kao znak pažnje i truda.²⁰

3.1.4. KOLINJE

Kolinje predstavlja važan tradicijski običaj u Slavoniji koji ima duboke korijene u ruralnoj kulturi ovog područja. Ovaj običaj obično se odvija u zimskim mjesecima te ima višestruki značaj u zajednici, od gospodarskog i prehrambenog do društvenog i kulturnog.

Kolinje je obredno klanje svinje koje se tradicionalno provodi u obiteljskim domaćinstvima, ali i kao društveni događaj koji okuplja članove zajednice.²¹ Osim što pruža meso i prerađevine za zimu, kolinje ima važnu ulogu u očuvanju tradicionalnih tehnika obrade mesa i proizvodnje suhomesnatih proizvoda poput kulena, kobasica i slanine.

Proces kolinja često je popraćen narodnim običajima, pjesmom i glazbom,

što dodatno obogaćuje kulturnu dimenziju ovog događaja. Tradicionalno, kolinje u Slavoniji nije samo praktični akt, već i prilika za druženje, razmjenu iskustava i prenošenje znanja s generacije na generaciju.

Iako su moderni načini života i promjene u poljoprivredi utjecali na smanjenje broja kolinja u ruralnim područjima, ovaj običaj i dalje živi kao važan simbol zajedništva i kulturne baštine Slavonije. Kolinje također privlači pažnju kao turistička atrakcija koja posjetiteljima pruža uvid u tradicionalne načine života i gastronomsku ponudu regije.

Kroz svoju važnost u prehrani, društvenom životu i očuvanju tradicionalnih vještina, kolinje ostaje neizostavan dio kulturne baštine Slavonije, simbolizirajući spoj praktičnosti i kulturnog nasljeđa koje se njeguje s poštovanjem i ponosom.²²

²⁰ Ibid., str. 71.-73.

²¹ Tradicionalno Slavonsko kolinje i stare slavonske delicije: <https://narodni.net/tradicionalno-slavonsko-kolinje-stare-slavonske-delicija/> (posjećeno 16. lipnja 2024.)

²² Ibid.

3.1.5. FESTIVALI

Festivali u Slavoniji imaju dugu tradiciju i često su povezani s poljoprivrednim radovima, sezonskim promjenama i vjerskim blagdanima. Jedan od najpoznatijih festivala je Đakovački vezovi, manifestacija koja slavi slavonsku tradiciju kroz glazbu, ples, narodne nošnje i običaje. Tijekom festivala, posjetitelji mogu uživati u raznovrsnim kulturnim programima, uključujući nastupe folklornih ansambala, izložbe i sajmove tradicijskih proizvoda. Održavaju se svake godine u lipnju i srpnju u Đakovu. Prvi put su održani 1967., s ciljem očuvanja i promicanja slavonske kulturne baštine. Đakovački vezovi poznati su po spektakularnim nastupima folklornih skupina, konjskim utrkama i izložbama. Jedna od glavnih atrakcija je smotra konja lipicanaca, koja privlači ljubitelje konja iz cijele regije. Također, festival uključuje tradicionalne sajmove rukotvorina i autohtonih proizvoda. U 2023. Đakovački vezovi osvojili su nagradu za turistički događaj godine.²³

Vinkovačke jeseni jedan su od najpoznatijih i najvažnijih festivala u Slavoniji, održavaju se svake godine u rujnu u Vinkovcima. Ovaj festival prvi put je održan 1966., s ciljem očuvanja i promicanja slavonskih narodnih običaja, glazbe i plesa. Festival uključuje brojne manifestacije, poput folklornih nastupa, povorki konjanika, izložaba i sajмова. Središnji dio programa je velika povorka folklornih skupina iz cijele Hrvatske i inozemstva, koje prikazuju narodne plesove i nošnje. Posebna pažnja posvećuje se autohtonoj glazbi, s naglaskom na tamburašku glazbu. Danas, Vinkovačke jeseni kombiniraju tradicionalne elemente s modernim sadržajima, uključujući koncerte popularne glazbe, gastronomske festivale i razne radionice. Ovaj spoj starog i novog privlači široku publiku, od lokalnog stanovništva do turista.

Kao i Đakovački vezovi, Vinkovačke jeseni su se modernizirale, uključujući koncerte popularne glazbe, urbane umjetničke performanse i raznolike gastronomske ponude. Festival privlači veliki broj posjetitelja, čime pridonosi turističkoj promociji Vinkovaca i okolice.²⁴

Brodsko kolo, najstariji folklorni festival u Hrvatskoj, održava se svake godine u Slavanskom Brodu. Početak festivala datira iz 1962., a cilj mu je očuvanje i promicanje hrvatske folklorne baštine, s posebnim naglaskom na Slavoniju. Festival uključuje bogat program koji obuhvaća folklorne nastupe, izložbe narodnih nošnji, glazbene koncerte i tradicionalne igre. Središnji

²³ Đakovački vezovi: <https://djakovacki-vezovi.hr/> (posjećeno 16. lipnja 2024.)

²⁴ Vinkovačke jeseni: <https://vinkovackejesenih.hr/> (posjećeno 16. lipnja 2024.)

dogadaj je velika smotra folklornih skupina koje prikazuju plesove, pjesme i običaje iz različitih dijelova Hrvatske. Danas, Brodsko kolo nudi i moderne sadržaje poput koncerata popularne glazbe, radionica za djecu i odrasle te sajмова lokalnih proizvoda. Festival spaja tradicionalne i suvremene elemente, privlačeći široku publiku.²⁵

Neki od ovih festivala uključuju Kolo na Bartolovo u Cerni, Smotru folkloru u Babinoj Gredi i Brodske svate u Slavonskom Brodu. Ovi festivali uključuju folklorne nastupe, izložbe rukotvorina i tradicionalne gastronomske ponude te pridonose očuvanju lokalne kulture i običaja.

Festivali u Slavoniji predstavljaju važan dio kulturnog identiteta ovog kraja. Oni čuvaju i promiču bogatu tradiciju slavonske kulturne baštine, dok istovremeno uključuju suvremene elemente koji privlače širu publiku. Bilo da se radi o velikim manifestacijama poput Vinkovačkih jeseni i Đakovačkih vezova, ili manjim lokalnim festivalima, ovi događaji igraju ključnu ulogu u očuvanju i promociji slavonske kulture i običaja.

KUD-ovi, ili kulturno-umjetnička društva, igraju ključnu ulogu u očuvanju i promicanju slavonskih narodnih običaja i festivala. Ta društva organiziraju različite manifestacije i sudjeluju na brojnim festivalima diljem Hrvatske i inozemstva, predstavljajući slavonsku tradiciju i kulturu široj publici. Kroz pjesmu, ples i nošnje, KUD-ovi održavaju živom slavonsku kulturnu baštinu i prenose je na mlađe generacije.

Narodni običaji i festivali u Slavoniji ne samo da obogaćuju kulturni život zajednice, već i jačaju osjećaj identiteta i ponosa među stanovnicima. Oni predstavljaju vezu s prošlošću i način očuvanja tradicije u suvremenom kontekstu. Kroz ove običaje i manifestacije, Slavonija nastavlja njegovati i promicati svoje kulturno nasljeđe, čineći ga dostupnim i atraktivnim za buduće generacije.²⁶

²⁵ Brodsko kolo: <https://tzbpz.hr/dogadaj/60-brodsko-kolo/> (posjećeno 16. lipnja 2024.)

²⁶ Gavazzi, M. *Godina dana hrvatskih narodnih običaja*, Zagreb: Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske: Hrvatsko etnološko društvo, 1988., str. 50.-75.

Slika 3. Đakovački vezovi

Izvor: <https://djakovacki-vezovi.hr/program-57-djakovackih-vezova-za-nedjelju-9-7-2023/>
(preuzeto 16. lipnja 2024.)

3.2. TRADICIONALNA NOŠNJA

Tradicionalna nošnja u Slavoniji predstavlja bogatstvo kulturne baštine ovog područja. Kroz povijest, nošnja je bila ne samo odraz svakodnevnog života i društvenog statusa nositelja, već i simbol identiteta, obiteljske pripadnosti i kulturnog nasljeđa. Ovo poglavlje istražuje raznolikost tradicionalne nošnje u Slavoniji, proces njezine izrade, načine čuvanja te njezinu ulogu u društvu.

Tradicionalna nošnja u Slavoniji varira ovisno o regiji, socijalnom statusu nositelja te povijesnom i kulturnom kontekstu. Nošnja se sastoji od različitih komponenata kao što su košulja, suknja, pregača, rublje i nakit, pri čemu svaki element ima svoju svrhu i značenje. U

ruralnim područjima Slavonije, nošnja je često funkcionalna i prilagođena radu na polju, dok su u gradskim sredinama nošnje obično elegantnije i ukrašenije.²⁷

Izrada tradicionalne nošnje u Slavoniji zahtijevala je vještinu i stručnost te se često provodila ručno, koristeći tradicionalne tehnike tkanja, šivanja i vezanja. Nošnja se izrađivala od različitih materijala poput lana, vune, pamuka i svile, često u živopisnim bojama i uzorcima, prilagođenim regiji i društvenom statusu nositelja. Očuvanje tradicionalne nošnje bilo je važno za očuvanje kulturnog identiteta i tradicije obitelji i zajednice te se često čuvala u posebnim sanducima ili ormarima kako bi se sačuvala od oštećenja i propadanja. Nošnja je imala značaj kao simbol identiteta, obitelji, zajednice i regije te se često nosila u posebnim prigodama poput vjenčanja, krštenja ili folklornih manifestacija, kao i u svakodnevnom životu kao dio identiteta.

Očuvanje tradicionalne nošnje bilo je ključno za očuvanje kulturnog identiteta i baštine. Čuvanjem nošnje čuvala se i uspomena na prošle generacije te se njegovala veza s tradicijom.

Tradicionalna nošnja u Slavoniji imala je važnu ulogu u društvu. Ona je bila više od obične odjeće - predstavljala je identitet, pripadnost, ali i status nositelja. Nošnja se nosila u različitim prigodama poput svadbi, krštenja, blagdana ili folklornih manifestacija te je predstavljala svojevrsni jezik koji je komunicirao socijalni status i kulturnu pripadnost nositelja. Tradicionalna nošnja u Slavoniji nositelj je bogate kulturne baštine, simbol identiteta i pripadnosti te važan dio kulturnog identiteta ovog područja. Kroz svoju raznolikost, proces izrade, čuvanja te ulogu u društvu, nošnja predstavlja duboke korijene i vrijednosti Slavonije koje se njeguju i prenose s generacije na generaciju.²⁸

²⁷ Ivanković, I. (2002.), *Hrvatske narodne nošnje = Horvat nepviseletek*, Zagreb: Multigraf, str. 54.-62.

²⁸ Ibid.

Slika 4. Muška narodna nošnja

Izvor: <https://tehnika.lzmk.hr/narodna-nosnja/> (preuzeto 17. lipnja 2024.)

Slika 5. Ženska narodna nošnja

Izvor: <https://elizabetapokupec.wordpress.com/hrvatske-narodne-nosnje-iz-slavonije-baranje-i-zapadnog-srijema/> (preuzeto 17. lipnja 2024.)

3.3. GLAZBA I PLESOVI

Tamburaška glazba je srce i duša slavonske glazbene scene. Sastoji se od različitih tambura, kao što su prim, brač, bugarija, kontra i bas, koje zajedno stvaraju bogatstvo zvuka i ritma.

Plesovi u Slavoniji obuhvaćaju različite tradicionalne forme koje su često povezane s obredima, radnim aktivnostima ili društvenim okupljanjima.²⁹ Kolo je najpopularaniji ples koji se izvodi u krugu uz ritmički korak i obrtaje, često uz pratnju tamburaškog orkestra. Čardaš je dinamičan ples koji kombinira brze i usporene ritmove, često izvođen u parovima. Drmeš je karakterističan ples s intenzivnim ritmovima i pokretima, koji se često izvodi kao dio slavljeničkih i obrednih prigoda.³⁰

Bećarac je karakteristična tradicionalna pjesma koji ima duboke korijene u slavonskoj narodnoj glazbi i kulturi. Ovaj oblik zabavne glazbe izvorno se razvio u ruralnim područjima Slavonije kao izraz veselja, zajedništva i humorističnih priča iz svakodnevnog života. Bećarac se tradicionalno izvodi u društvenim okupljanjima poput svadbi, proslava i raznih slavlja. Ovaj ples i pjesma često su pratili tamburaški sastavi, koristeći tamburu kao glavni instrument koji prati vokalne izvedbe. Tekstovi bećarca često su duhoviti, puni humora i šale, reflektirajući lokalne običaje, ljubavne teme i svakodnevne događaje. Glazbeni stil bećarca obuhvaća brze ritmove s karakterističnim varijacijama u tempu i dinamici. Često se izvodi u obliku *call-and-response*, gdje vodeći pjevač započinje stih, a ostali sudionici ili publika odgovaraju refrenom ili frazom. Ovaj interaktivni element čini bećarac osobito omiljenim među lokalnom zajednicom te se nalazi na UNESCO-vom popisu svjetske nematerijalne kulturne baštine.

Bećarac nije samo glazbeni žanr, već i važan kulturni simbol Slavonije. Kroz svoje tekstove, melodije i plesne korake, bećarac održava i prenosi kulturne vrijednosti, jezik i tradiciju generacijama. Ovaj običaj također igra važnu ulogu u očuvanju identiteta i zajedništva ruralnih zajednica u Slavoniji.

Iako se tradicionalni oblik bećarca očuvao kroz vjernost originalnim običajima, suvremeni izvođači i glazbenici također prilagođavaju bećarac suvremenim glazbenim stilovima i

²⁹ Ivanković, I. (2002.), *Hrvatske narodne nošnje = Horvat nepviseletek*, Zagreb: Multigraf, str. 23.

³⁰ Plesovi Slavonije: <https://www.lindjo.hr/ples/127/d4fd17/plesovi-iz-slavonije> (posjećeno 18. lipnja 2024.)

interpretacijama. Ovo osigurava da bećarac ostane relevantan i živahan dio kulturne baštine Slavonije i dalje inspirira nove generacije umjetnika i ljubitelja tradicionalne glazbe.

Bećarac predstavlja dragocjeni dio kulturne baštine Slavonije, čuvajući duh zajedništva, veselja i lokalnog identiteta kroz svoje jedinstvene melodije, tekstove i plesne korake.³¹

3.4. NARODNA KNJIŽEVNOSTI I USMENA PREDAJA

Narodna književnost i usmena predaja u Slavoniji odražavaju bogatu kulturnu baštinu i kolektivno pamćenje ovog kraja. Kroz generacije, usmena predaja bila je glavni način prenošenja priča, legendi, pjesama i poslovice koje su oblikovale identitet i tradiciju Slavonije. Ovo poglavlje istražuje različite oblike narodne književnosti u Slavoniji, njihovu važnost u društvu i konkretne primjere koji su zadržali svoje mjesto u srcima Slavonaca.

Bajke i legende su važan dio slavonske narodne književnosti. One često sadrže elemente fantastike i magije, ali i poučne poruke koje prenose moralne i društvene vrijednosti.

Narodne pjesme i pjesmarice u Slavoniji odražavaju svakodnevni život, ljubavne priče, radne aktivnosti i povijesne događaje. Tamburaška glazba često prati ove pjesme, čineći ih živahnim i lako pamtljivim. Pjesma "Oj, livado rosna travo" često se pjeva na okupljanjima i slavama, evocirajući slike slavonskih polja i osjećaj nostalgije za domovinom.

Poslovice i zagonetke su sažete mudrosti i duhovite izreke koje su prenosile praktične savjete i životne pouke. "Tko rano rani, dvije sreće grabi" je poslovice koja naglašava vrijednost marljivosti i radnog etosa, osobito važna u agrarnoj Slavoniji.

Mitovi i vjerovanja su također važan dio slavonske usmene predaje. Oni često uključuju priče o nadnaravnim bićima, duhovima i bogovima koji su oblikovali svijet i prirodu i vjerovanja u moć prirodnih sila i njihovu povezanost s ljudima.³²

Usmena predaja ima ključnu ulogu u očuvanju kulturnog identiteta i prijenosu zajedničkih vrijednosti i normi. Kroz priče, pjesme i poslovice, starije generacije prenose svoje iskustvo i mudrost na mlađe, osiguravajući kontinuitet tradicije i zajedništva. Usmena predaja često se

³¹ Bećarac: <https://croatia.hr/hr-hr/unesco/becarac-vokalni-odnosno-vokalno-instrumentalni-napjev-s-podrucja-slavonije-baranje-i-srijema> (posjećeno 18. lipnja 2024.)

³² Peić, M. (1984.), *Slavonija – književnost*, Osijek: Radničko sveučilište "Božidar Maslarić", Izdavački centar Revija, str. 17.-47.

prenosi tijekom obiteljskih okupljanja, gdje stariji članovi obitelji pripovijedaju priče i pjevaju pjesme, čuvajući kulturno nasljeđe. Na folklornim manifestacijama diljem Slavonije, usmena predaja oživljava kroz javne nastupe i scenske prikaze, promovirajući kulturnu baštinu i privlačeći turiste.

Narodna književnost i usmena predaja u Slavoniji predstavljaju neprocjenjivo kulturno blago koje obogaćuje identitet i zajedništvo ovog područja. Kroz bajke, pjesme, poslovice i mitove, Slavonci prenose svoje vrijednosti, mudrost i ljubav prema domovini s generacije na generaciju. Ovi oblici usmene tradicije ne samo da čuvaju prošlost, već i inspiriraju budućnost, osiguravajući da bogata kulturna baština Slavonije ostane živa i dinamična.³³

3.5. OBLICI NARODNOG RUKOTVORSTVA U SLAVONIJI

Narodno rukotvorstvo u Slavoniji predstavlja bogatstvo kulturne baštine i umijeća prenesenih s generacije na generaciju. Kroz različite oblike rukotvorstva, poput tkanja, veza, izrade keramike i drvorezbarstva, Slavonci izražavaju svoju kreativnost, tradiciju i identitet. Ovo poglavlje detaljno istražuje različite oblike narodnog rukotvorstva u Slavoniji, njihov povijesni kontekst, tehnike izrade te njihov značaj u suvremenom društvu.

Tkanje je jedan od najstarijih oblika narodnog rukotvorstva u Slavoniji. Kroz povijest, tkanje je bilo osnovna vještina u ruralnim zajednicama, a tkani proizvodi koristili su se u svakodnevnom životu, od odjeće do kućnog tekstila.

Tkanje se izvodi na tkalačkom stanu, gdje se niti osnove (okomite niti) isprepliću s nitima potke (vodoravne niti) kako bi se stvorila tkanina. Tradicionalni slavonski tkalački stanovi izrađeni su od drva, a tehnike tkanja uključuju različite uzorke i motive, često inspirirane prirodom i folklornim elementima.

- Platno: Ručno tkano platno korišteno je za izradu odjeće, posteljine i stolnjaka. Često je bilo ukrašeno vezom ili čipkom.
- Čilimi: Tkani čilimi su dekorativni tepisi s bogatim uzorcima i živopisnim bojama, često korišteni za ukrašavanje domova.³⁴

³³ Ibid.

³⁴ Tkanje: <https://enciklopedija.hr/clanak/tkanje> (posjećeno 20. lipnja 2024.)

Izrada keramike u Slavoniji ima dugu tradiciju, koja seže još u prapovijesno doba. Keramički proizvodi koristili su se za svakodnevne potrebe, ali i kao ukrasni predmeti.

Keramika se izrađuje oblikovanjem gline na lončarskom kolu ili ručnim modeliranjem. Nakon oblikovanja, predmeti se peku u peći na visokim temperaturama kako bi postali čvrsti i trajni. Tradicionalna slavonska keramika često je ukrašena graviranjem, bojanjem ili glaziranjem.

- Posuđe: Keramičke posude, zdjele, vrčevi i tanjuri bili su ključni za pripremu i posluživanje hrane.
- Ukrasni predmeti: Figurice, vaze i drugi ukrasni predmeti često su imali simbolična značenja i bili su dio kućne dekoracije.

Drvorezbarstvo je još jedan važan oblik narodnog rukotvorstva u Slavoniji. Kroz povijest, drvorezbarstvo je bilo povezano s izradom kućanskih predmeta, namještaja i ukrasa.

Drvorezbarstvo uključuje rezbarenje i oblikovanje drva s pomoću različitih alata poput dlijeta, noževa i pila. Tehnike rezbarenja variraju od jednostavnih geometrijskih uzoraka do složenih ornamentalnih motiva.

- Namještaj: Drvorezbareni ormari, stolovi i stolice često su bili ukrašeni detaljnim uzorcima i motivima.
- Ukrasni predmeti: Kutije, okviri za slike i druge dekorativne predmete izrađivali su vješti rezbari, unoseći u njih svoju kreativnost i umjetničku viziju.

Vez zlatom pojavio se u 19. stoljeću, a bio je znak prestiža pojedinih seoskih obitelji i njihovih kćeri i sinova jer su se tim vezom izrađivali najsvečanije djevojačke rubine i momačka poprsja. Zlatovez je tradicionalna tehnika ukrašavanja tekstila, često povezana s narodnom nošnjom i dekorativnim predmetima, koja se često nalazi u kulturnoj baštini Slavonije i drugih regija Hrvatske. Ova tehnika uključuje ručno izrađene uzorke i motive od zlatne ili srebrne niti, koja se aplicira na tkaninu kako bi se stvorili detaljni i estetski bogati uzorci.³⁵

Zlatovez je karakterističan po svojoj složenosti i preciznosti izrade, gdje majstori umetanja zlatnih i srebrnih niti stvaraju geometrijske uzorke, cvjetne motive ili druge dekorativne

³⁵ Juzbašić, J. (2018.), *Slavonski zlatovez*, Županja: Zavičajni muzej "Stjepan Gruber", str. 34.-57.

elemente. Ova vještina nije samo tehnički zahtjevna već često nosi i simboličko značenje te predstavlja kulturnu i umjetničku baštinu koja se prenosi s generacije na generaciju.

Zlatovez se često koristi za ukrašavanje tradicionalnih nošnji, posebice za svečane prigode poput vjenčanja ili folklornih nastupa, ali se može primijeniti i na razne druge tekstilne proizvode kao što su stolnjaci, jastučnice ili zavjese. Ova tehnika također igra važnu ulogu u očuvanju lokalnog identiteta i kulturne baštine, čineći je važnim dijelom kulturnog nasljeđa Hrvatske.³⁶

Slika 6. Zlatovez

Izvor: <http://www.zlatovez.com/> (posjećeno 20. lipnja 2024.)

Narodno rukotvorstvo u Slavoniji danas ima važnu ulogu u očuvanju kulturne baštine i identiteta. Kroz različite radionice, izložbe i manifestacije, ove vještine prenose se na nove generacije, osiguravajući kontinuitet tradicije. Rukotvorci danas također pronalaze nove načine za integriranje tradicionalnih tehnika u suvremeni dizajn, čime pridonose očuvanju i promociji kulturne baštine Slavonije na širem tržištu.

Oblici narodnog rukotvorstva u Slavoniji predstavljaju bogatstvo kulturne baštine koje odražava kreativnost, tradiciju i identitet ovog područja. Kroz tkanje, vez, keramiku i

³⁶ Ibid.

drvorezbarstvo, Slavonci izražavaju svoju umjetničku viziju i prenose vrijednosti i nasljeđe s generacije na generaciju. Ovi oblici rukotvorstva ne samo da obogaćuju kulturni život Slavonije, već i pružaju neprocjenjiv doprinos očuvanju i promociji hrvatske kulturne baštine.

4. MATERIJALNA BAŠTINA SLAVONIJE

Materijalna baština Slavonije predstavlja bogatstvo kulturnih, povijesnih i umjetničkih artefakata koji svjedoče o dugoj i raznovrsnoj povijesti ovog područja. Kroz arhitekturu, sakralne objekte, seoske kuće, tradicijske alate i druge predmete svakodnevnog života, materijalna baština pruža uvid u način života, običaje i vrijednosti Slavonsaca. Ovo poglavlje detaljno istražuje različite aspekte materijalne baštine Slavonije, njihov povijesni značaj i ulogu u suvremenom kontekstu.

4.1. TRADICIONALNA ARHITEKTURA I GRAĐEVINE

Tradicionalna arhitektura i građevine u Slavoniji odražavaju bogatu kulturnu povijest i životne navike stanovništva ovog područja. Kroz stoljeća, Slavonija je razvila jedinstven stil arhitekture koji kombinira funkcionalnost, estetiku i prilagodbu prirodnim uvjetima. Ovo poglavlje istražuje različite aspekte tradicionalne arhitekture u Slavoniji, uključujući seoske kuće, gospodarske objekte, sakralne građevine i plemićke dvorce te pruža konkretne primjere koji ilustriraju njihov značaj i ljepotu.

Tradicionalne seoske kuće u Slavoniji izgrađene su od materijala dostupnih u lokalnom okolišu, poput drva, blata i slame. Drvo je bilo glavni građevinski materijal zbog obilja šuma, dok su blato i slama korišteni za zidove i krovove.³⁷

Blatne kuće (naboj): Ove kuće građene su tehnikom nabijanja blata između drvenih okvira. Zidovi su bili debeli i pružali su dobru izolaciju.

³⁷ Živković, Z. (2013.), *Hrvatsko tradicijsko graditeljstvo*, Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Zagreb, str. 10.-108.

Drvene kuće: Drvene kuće bile su izgrađene od drvenih greda koje su bile pažljivo obrađene i složene jedna na drugu. Spojevi su često bili izrađeni bez čavala, koristeći samo drvene klinove.

Arhitektonske karakteristike:

Ganak: Dugački trijem, poznat kao ganak, bio je karakterističan element slavonskih kuća. Ganak je služio kao mjesto za odmor, rad i druženje.

Krovište: Krovovi su bili strmi i prekriveni slamom ili crijepom, što je omogućavalo dobru odvodnju kiše i snijega.

Prozori i vrata: Prozori su bili mali kako bi se zadržala toplina unutar kuće, dok su vrata često bila ukrašena rezbarijama i bojama.

Gospodarski objekti, poput štagljeva i staja, bili su ključni za poljoprivredno gospodarstvo Slavonije. Izgrađeni su od drva i služili su za skladištenje žita, sijena i smještaj stoke. Štagljevi su imali velike prostore za skladištenje sijena, a često su bili podijeljeni na nekoliko etaža. Staje su bile namijenjene smještaju stoke i obično su bile povezane s kućom kako bi se olakšao pristup tijekom zime. Ambari su posebne drvene konstrukcije koje su služile za skladištenje žita. Izgrađeni su na stupovima kako bi bili zaštićeni od vlage i štetnika.³⁸

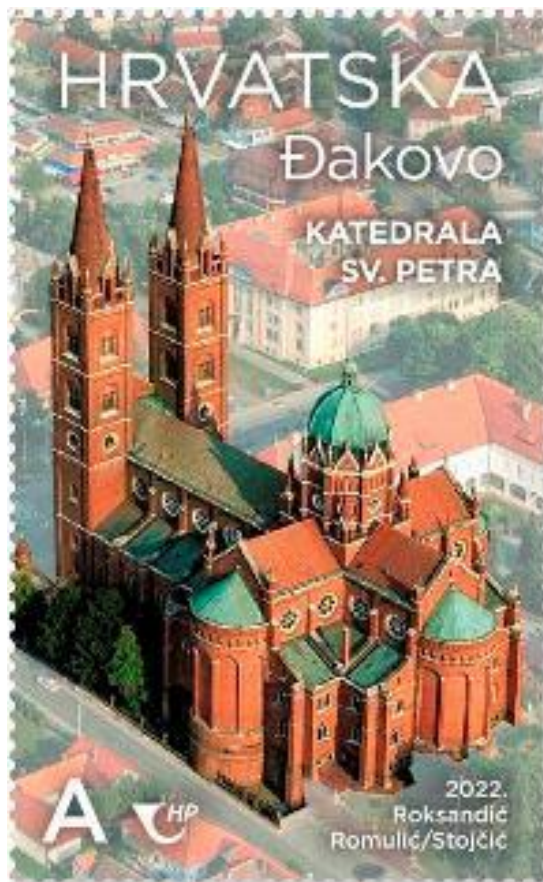
Sakralna arhitektura u Slavoniji svjedoči o dubokoj religioznosti i duhovnoj kulturi stanovništva. Crkve i kapelice često su bile središte zajednice, ne samo kao mjesta bogoslužja, već i kao društveni centri. Sakralne građevine u Slavoniji kombiniraju različite arhitektonske stilove, uključujući barok, gotiku i neogotiku. Crkve su bile bogato ukrašene freskama, kipovima i oltarima, često izrađenima od drva. Primjer može biti katedrala sv. Petra u Đakovu, izgrađena u 18. stoljeću, koja predstavlja istaknuti primjer barokne sakralne arhitekture u Hrvatskoj.³⁹

Smještena u središtu grada Đakova, katedrala je važna kao sjedište Đakovačko-osječke nadbiskupije te je simbol vjerskog života i kulturnog identiteta regije Slavonije. Unutrašnjost katedrale bogata je freskama, baroknim skulpturama i ukrasima, što je čini impresivnim primjerom baroknog sakralnog interijera. Kroz godine, katedrala je postala središte kulturnih i vjerskih događanja, uključujući tradicionalni festival Đakovačkih vezova koji slavi folklornu

³⁸ Ibid.

³⁹ Katedrala sv. Petra u Đakovu: <https://djos.hr/katedrala-sv-petra-dakovo/> (posjećeno 21. lipnja 2024.)

baštinu i lokalnu kulturu. Ova impresivna građevina privlači posjetitelje zbog svoje ljepote, povijesne važnosti te kao simbol hrvatske kulturne baštine.⁴⁰

Slika 7. Katedrala sv. Petra u Đakovu

Izvor: <https://www.epostshop.hr/hrvatski-turizam-dakovo-procelje-dakovacke-katedrale/pid/3523> (preuzeto 21. lipnja 2024.)

Crkva sv. Dimitrija u Dalju je izgrađena u baroknom stilu, a poznata je po svojim prekrasnim freskama i ikonostasima.

Plemićki dvorci u Slavoniji bili su sjedišta plemićkih obitelji i simboli njihove moći i bogatstva. Izgrađeni su u različitim arhitektonskim stilovima, uključujući barok, klasicizam i secesiju. Dvorci su često imali simetrične tlocrte, s centralnim dijelom i krilima koja su obuhvaćala prostrane salone, knjižnice, kapelice i spavaonice. Dvorci su bili okruženi prostranim parkovima i vrtovima, koji su često dizajnirani u francuskom ili engleskom stilu.⁴¹

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Obad-Šćitaroci, M. (1998.), *Dvorci i perivoji u Slavoniji: od Zagreba do Iloka*, Zagreb: Šćitaroci, str. 47.-73.

Dvorac Pejačević u Našicama, barokni dvorac izgrađen u 18. stoljeću, jedan je od najznačajnijih dvoraca u Slavoniji. Njegovi bogato uređeni interijeri i prostrani park svjedoče o luksuzu i važnosti plemićke obitelji Pejačević.

Dvorac Eltz u Vukovaru je dvorac iz 18. Stoljeća, izgrađen u barokno-klasicističkom stilu i danas služi kao muzej. Unutrašnjost dvorca impresivna je zbog bogatih umjetničkih zbirki i povijesnih eksponata. Obnova dvorca Eltz nakon Domovinskog rata primjer je uspješne restauracije koja je omogućila očuvanje kulturne baštine i revitalizaciju kulturnog života u Vukovaru.⁴²

Tradicionalna arhitektura i građevine u Slavoniji danas imaju važnu ulogu u očuvanju kulturnog identiteta i promociji turističke ponude. Restauracija i očuvanje ovih objekata ključni su za održavanje kulturne baštine i privlačenje posjetitelja.

Kulturni turizam igra ključnu ulogu u promociji tradicionalne arhitekture. Posjetitelji imaju priliku upoznati se s bogatom poviješću i kulturnim nasljeđem Slavonije kroz vođene ture, edukativne programe i kulturne manifestacije.

Tradicionalna arhitektura i građevine u Slavoniji predstavljaju neprocjenjivo kulturno blago koje odražava bogatu povijest, tradiciju i identitet ovog područja. Kroz seoske kuće, gospodarske objekte, sakralne građevine i plemićke dvorce, Slavonci čuvaju i prenose svoje nasljeđe s generacije na generaciju. U suvremenom kontekstu, očuvanje i promicanje ove baštine ključni su za održavanje kulturnog identiteta i razvoj turizma, osiguravajući da slavonska arhitektura ostane živa i dinamična.

4.2. ARHEOLOŠKA NALAZIŠTA

Arheološka nalazišta predstavljaju neprocjenjivo bogatstvo za razumijevanje i očuvanje tradicijske kulture i baštine Slavonije. Kroz otkrivena nalazišta možemo rekonstruirati prošlost ovoga područja, razumjeti život starih civilizacija te očuvati njihovu baštinu za buduće generacije. Slavonija, kao povijesno značajna regija, obiluje arheološkim lokalitetima koji svjedoče o dugoj i bogatoj povijesti ovog prostora.⁴³

⁴² Ibid.

⁴³ Tkalčec, T. (2008.), *Arheološka slika obrambenog sustava srednjovjekovne Slavonije: doktorska disertacija*, Zagreb, str. 23.-27.

Prva arheološka istraživanja u Slavoniji započela su krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Arheolozi su otkrili brojne lokalitete iz razdoblja prapovijesti, antike i srednjeg vijeka. Najstariji tragovi ljudske prisutnosti na području Slavonije datiraju iz paleolitika, dok značajni nalazi iz neolita, brončanog i željeznog doba svjedoče o kontinuiranom naseljavanju i razvoju kulturnih zajednica.

Tijekom rimskog razdoblja, Slavonija je bila važan dio rimske provincije Panonije. Otkriveni su ostaci rimskih naselja, vojnih logora, cesta i vila, što svjedoči o intenzivnoj rimskoj kolonizaciji i urbanizaciji ovoga prostora. Srednji vijek donosi nova arheološka otkrića, posebice u kontekstu ranosrednjovjekovnih slavenskih i avarskih naselja te kasnijih srednjovjekovnih gradova i utvrda.⁴⁴

Jedno od najpoznatijih arheoloških nalazišta u Slavoniji je Vučedol, smješten nedaleko od Vukovara. Vučedolska kultura, koja je ovdje procvjetala u razdoblju eneolitika (3000. - 2200. pr. Kr.), poznata je po svojim karakterističnim keramičkim proizvodima, metalurgiji i socijalnoj strukturi. Najpoznatiji artefakt iz ovog perioda je Vučedolska golubica, keramička posuda u obliku ptice koja simbolizira kulturno bogatstvo ovog prostora.

Kaptol kod Požege je jedno od značajnih nalazišta iz razdoblja starijeg željeznog doba. Ovdje su otkriveni ostaci kneževskih grobova s bogatim priložima, uključujući oružje, nakit i keramičke posude. Ovi nalazi pružaju uvid u socijalnu hijerarhiju i običaje pokapanja te razmjenu dobara i kulturnih utjecaja u ovom periodu.

Grad Sisak, poznat u rimsko doba kao Segestica i kasnije Siscia, jedno je od najvažnijih rimskih nalazišta u Slavoniji. Ovdje su otkriveni ostaci rimskih građevina, mozaika, skulptura i epigrafskih spomenika koji svjedoče o značaju ovog grada kao vojnog, trgovačkog i administrativnog centra.

Osijek, poznat u rimsko doba kao Mursa, predstavlja važno arheološko nalazište s brojnim otkrićima iz rimskog perioda. Arheološka istraživanja su otkrila ostatke rimskog vojnog logora, amfiteatra, termi i drugih javnih građevina koje ilustriraju urbanizaciju i svakodnevni život u antičkom razdoblju.⁴⁵

Arheološka nalazišta igraju ključnu ulogu u očuvanju tradicijske kulture i baštine Slavonije. Ona nam omogućuju razumijevanje povijesnog razvoja ovog područja, kulturnih interakcija te svakodnevnog života starih zajednica. Arheološka istraživanja pridonose očuvanju materijalne

⁴⁴ Ibid., str. 86.-112.

⁴⁵ Ibid., str. 134.-148.

baštine kroz restauraciju i prezentaciju pronađenih artefakata te kroz edukaciju javnosti o važnosti kulturnog nasljeđa.

Institucije poput muzeja, arheoloških parkova i centara za baštinu igraju ključnu ulogu u prezentaciji i interpretaciji arheoloških nalazišta. Organizacija izložbi, radionica i edukativnih programa omogućuje široj javnosti pristup informacijama o arheološkim otkrićima i njihovom značaju. Također, suradnja s lokalnim zajednicama osigurava održivost i zaštitu arheoloških lokaliteta.

Arheološka nalazišta nisu samo svjedočanstva prošlosti, već i resursi za budućnost. Očuvanje i promocija ovih lokaliteta pridonosi razvoju kulturnog turizma, potiče lokalni gospodarski razvoj te jača identitet i ponos zajednice. Kroz adekvatnu zaštitu i valorizaciju arheoloških nalazišta, tradicijska kultura i baština Slavonije ostaju žive i relevantne, pružajući neprocjenjivu vrijednost budućim generacijama.

4.3. MUZEJSKI FUNDUSI I ZBIRKE

Muzejski fundusi i zbirke igraju ključnu ulogu u očuvanju tradicijske kulture i baštine Slavonije. Kroz zbirke koje obuhvaćaju predmete iz različitih povijesnih razdoblja, muzeji čuvaju materijalne dokaze o životu, običajima i umjetnosti ovog područja. Ovi fundusi nisu samo pasivni čuvari prošlosti, već aktivni sudionici u edukaciji i promociji kulturne baštine.

Prvi muzeji u Slavoniji osnovani su krajem 19. i početkom 20. stoljeća, kao dio šireg europskog trenda očuvanja kulturne baštine. Cilj ovih institucija bio je prikupljanje, čuvanje i prezentacija predmeta koji svjedoče o bogatoj povijesti i tradiciji Slavonije. Među najznačajnijim muzejima u regiji su Muzej Slavonije u Osijeku, Gradski muzej u Vukovaru te Gradski muzej u Požegi.

Muzejski fundusi u Slavoniji obuhvaćaju različite vrste zbirki, od arheoloških, etnografskih i povijesnih do umjetničkih i prirodoslovnih. Svaka od ovih zbirki ima specifičnu ulogu u očuvanju i interpretaciji tradicijske kulture i baštine.⁴⁶

Arheološke zbirke sadrže predmete pronađene na arheološkim nalazištima širom Slavonije. Ovi predmeti uključuju oruđa, oružja, keramiku, nakit i druge artefakte koji datiraju od

⁴⁶ Muzeji u Slavoniji: <https://www.tzosijek.hr/muzeji-661> (posjećeno 22. lipnja 2024.)

prapovijesti do srednjeg vijeka. Kroz ove zbirke možemo pratiti razvoj civilizacija, tehnološke inovacije i kulturne interakcije koje su oblikovale ovaj prostor.

Etnografske zbirke fokusiraju se na svakodnevni život i običaje stanovništva Slavonije. Ove zbirke obuhvaćaju tradicionalnu nošnju, tekstilne predmete, alatke, glazbene instrumente i predmete vezane uz obrede i običaje. Posebno su vrijedni predmeti koji ilustriraju tradicijske zanate, poljoprivredne prakse i narodnu umjetnost.

Povijesne zbirke sadrže predmete koji svjedoče o političkoj, društvenoj i kulturnoj povijesti Slavonije. Ovi fundusi uključuju dokumente, fotografije, oružje, uniforme i druge predmete koji pružaju uvid u ključne povijesne događaje i ličnosti ovog područja. Kroz ove zbirke moguće je pratiti razvoj gradova, obrazovanja, trgovine i drugih aspekata društvenog života.

Umjetničke zbirke obuhvaćaju djela likovne umjetnosti, skulpture, grafike i primijenjene umjetnosti nastale na području Slavonije ili vezane uz ovu regiju. Ove zbirke ilustriraju umjetničke stilove i trendove kroz povijest te pružaju uvid u kreativne izraze lokalnih umjetnika.

Muzeji u Slavoniji igraju ključnu ulogu u očuvanju kulturne baštine kroz nekoliko aspekata.

Prije svega, muzeji su centri edukacije gdje posjetitelji mogu saznati više o povijesti i kulturi Slavonije. Kroz stalne postavne, tematske izložbe, radionice i predavanja, muzeji educiraju javnost o važnosti očuvanja baštine. Također, muzeji su važni istraživački centri gdje stručnjaci provode istraživanja i publikacije koje pridonose razumijevanju kulturne baštine.

Jedan od ključnih zadataka muzeja je restauracija i konzervacija predmeta kako bi se oni očuvali za buduće generacije. Stručnjaci u muzejima primjenjuju suvremene tehnike i metode za očuvanje materijalne baštine, osiguravajući da predmeti ostanu u što boljem stanju. Kroz organizaciju izložaba, publikacija i kulturnih događanja, muzeji promoviraju kulturnu baštinu Slavonije široj javnosti. Suradnja s turističkim sektorom pridonosi privlačenju posjetitelja te potiče razvoj kulturnog turizma, što ima pozitivan utjecaj na lokalnu ekonomiju.⁴⁷

⁴⁷ Ibid.

4.3.1. PRIMJERI ZNAČAJNIH MUZEJA I ZBIRKI

Muzej Slavonije, osnovan 1877., jedan je od najstarijih i najvećih muzeja u Hrvatskoj. Njegovi bogati fundusi obuhvaćaju arheološke, etnografske, povijesne i umjetničke zbirke koje ilustriraju bogatu povijest i kulturu Slavonije. Posebice su značajne zbirke vezane uz rimski period i tradicijsku kulturu slavonskog sela. Osnivanje Muzeja Slavonije bilo je rezultat inicijative kulturnih i znanstvenih entuzijasta koji su prepoznali potrebu za očuvanjem kulturnog i povijesnog nasljeđa regije. Inicijativa je potekla od tadašnjih članova Muzealnog društva za Slavoniju, osnovanog 1877. Glavni cilj društva bio je prikupljanje, čuvanje i izlaganje predmeta koji svjedoče o bogatoj povijesti i kulturi Slavonije. U početku, Muzej Slavonije bio je smješten u skromnim prostorijama. Međutim, zahvaljujući zalaganju članova društva i podršci lokalne zajednice, zbirka muzeja brzo je rasla. Ubrzo je postalo očito da je potrebno pronaći adekvatniji prostor za smještaj sve većeg broja predmeta. Godine 1948. muzej je preseljen u zgradu bivšeg magistrata na Trgu Svetog Trojstva, što je omogućilo bolju organizaciju i prezentaciju zbirki. Ova zgrada, koja datira iz 18. stoljeća, sama po sebi predstavlja značajan kulturno-povijesni spomenik.

Muzej je također važan istraživački centar gdje stručnjaci provode istraživanja i tiskaju publikacije koje pridonose razumijevanju kulturne baštine. Jedan od ključnih zadataka muzeja je restauracija i konzervacija predmeta kako bi se oni očuvali za buduće generacije. Stručnjaci u muzeju primjenjuju suvremene tehnike i metode za očuvanje materijalne baštine, osiguravajući da predmeti ostanu u što boljem stanju.

Kroz organizaciju izložaba, publikacija i kulturnih događanja, Muzej Slavonije promovira kulturnu baštinu Slavonije široj javnosti. Suradnja s turističkim sektorom pridonosi privlačenju posjetitelja te potiče razvoj kulturnog turizma, što ima pozitivan utjecaj na lokalnu ekonomiju.⁴⁸

Gradski muzej Vukovar, smješten u baroknom dvorcu Eltz, posjeduje impresivne zbirke koje obuhvaćaju arheološke nalaze, umjetničke predmete, etnografske zbirke te povijesne dokumente i fotografije. Muzej je posebice važan za očuvanje sjećanja na Domovinski rat i obnovu Vukovara. Povijesna zbirka obuhvaća dokumente, fotografije, oružje, uniforme i druge predmete vezane uz političku, društvenu i kulturnu povijest Vukovara. Ova zbirka pruža uvid u ključne povijesne događaje i ličnosti koji su oblikovali grad, uključujući razvoj

⁴⁸ Muzej Slavonije u Osijeku: <https://mso.hr/> (posjećeno 22. lipnja 2024.)

obrazovanja, trgovine i vojne sukobe. Posebno mjesto u zbirci zauzimaju predmeti i dokumenti vezani uz Domovinski rat i stradanja Vukovara, što omogućava posjetiteljima da se detaljno upoznaju s tragičnom poviješću grada.⁴⁹

Gradski muzej Požega posjeduje bogate zbirke koje ilustriraju povijest i kulturu Požeške kotline. Njegove zbirke obuhvaćaju arheološke nalaze, etnografske predmete, povijesne dokumente i umjetničke radove. Muzej aktivno sudjeluje u očuvanju lokalne baštine kroz izložbe, publikacije i edukativne programe. Danas je Gradski muzej Požega smješten u zgradi starog magistrata, koja sama po sebi predstavlja važan kulturno-povijesni spomenik. Ova zgrada, izgrađena u baroknom stilu, pruža autentičan ambijent za prezentaciju muzejskih zbirki. Zbirka muzeja sadrži predmete iz prapovijesti, antike i srednjeg vijeka. Među najvažnijim eksponatima su nalazi iz rimskog doba, koji svjedoče o dugoj povijesti naseljavanja na području Požeške kotline. Ova zbirka omogućava posjetiteljima da prate razvoj civilizacija i kulturnih interakcija kroz tisućljeća.⁵⁰

Muzejski fondusi i zbirke ključni su za očuvanje tradicijske kulture i baštine Slavonije. Kroz sustavno prikupljanje, čuvanje, istraživanje i prezentaciju kulturnih dobara, muzeji igraju nezamjenjivu ulogu u edukaciji i promociji kulturne baštine. Njihov rad pridonosi očuvanju identiteta i ponosa lokalne zajednice te omogućava budućim generacijama da razumiju i cijene bogatu povijest i tradiciju Slavonije.

5. NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA

Nematerijalna kulturna baština predstavlja iznimno važan segment tradicijske kulture Slavonije. Ona obuhvaća običaje, vjerovanja, obrede, jezik, usmenu književnost, glazbu, ples, zanate i sve druge oblike nematerijalnog izraza koji su se prenosili s generacije na generaciju. Ova vrsta baštine igra ključnu ulogu u oblikovanju identiteta i kulturne raznolikosti te pridonosi održavanju društvene kohezije i međugeneracijske povezanosti.

⁴⁹ Gradski muzej u Vukovaru: <https://www.muzej-vukovar.hr/> (posjećeno 22. lipnja 2024.)

⁵⁰ Gradski muzej Požega: <https://www.gmp.hr/> (posjećeno 21. lipnja 2024.)

5.1. JEZIK I DIJALEKT

Slavonija, kao geografski i kulturno raznolika regija, posjeduje bogatu jezičnu baštinu koja odražava njezinu povijest, geografske specifičnosti te društvene utjecaje kroz stoljeća. Iako je standardni hrvatski jezik dominantan, Slavonija obuhvaća niz dijalekata koji reflektiraju lokalne varijacije i posebnosti. Slavonija se jezično profilira kao područje s raznolikim dijalektima koji često čuvaju arhaične elemente i lokalne posebnosti. Glavni dijalektalni područja u Slavoniji uključuju:

Baranjski dijalekt, koji se govori u Baranji kao jednom od specifičnih dijelova istočne Slavonije, karakterizira se svojim specifičnim fonološkim, morfološkim i leksičkim osobinama. Baranja kao regija koja je imala različite kulturne i jezične utjecaje, od mađarskog do hrvatskog, ima dijalekt koji reflektira te utjecaje kroz jezičnu strukturu.

Istočna Slavonija, kao šire područje koje uključuje gradove poput Osijeka, Vinkovaca i Vukovara, također obuhvaća različite dijalektalne varijante. Ovi dijalekti mogu imati svoje regionalne razlike u izgovoru glasova, oblicima riječi i u upotrebi specifičnih riječi koje su karakteristične za svako pojedino područje.

Jedna od važnih karakteristika slavonskih dijalekata je očuvanje arhaičnih elemenata, tj. starijih oblika riječi, izgovora ili gramatičkih pravila koje su se u standardnom jeziku možda promijenile ili modernizirale. Ovi arhaični elementi često su povezani s tradicionalnim načinom života i ruralnom kulturom Slavonije.⁵¹

Slavonski naglasak predstavlja specifičnu fonološku karakteristiku govora iz Slavonije, koja je jedna od regija s izraženim dijalektalnim varijacijama unutar hrvatskog jezika. Naglasak u slavonskom govoru može varirati ovisno o specifičnom području unutar Slavonije, ali općenito postoje neki zajednički obrasci i karakteristike. Jedna od karakteristika je odsustvo akcenatskog pada, u slavonskom naglasku nije izražen akcenatski pad kao što je slučaj u nekim drugim dijalektima hrvatskog jezika. Umjesto toga, naglasak često ostaje stabilan na istom slogu u riječi. Čest je slučaj da se naglasak smješta na prvi slog riječi. Primjerice, riječ "kuća" u slavonskom naglasku često se izgovara s naglaskom na "ku".

⁵¹ Lisac, J. (2002.), *Slavonski dijalekt: između autentičnosti i utjecaja*, <https://hrcak.srce.hr/file/12049> (posjećeno 24. lipnja 2024.)

Kulturna raznolikost Slavonije, koja uključuje povijesne utjecaje različitih naroda i kultura (poput hrvatske, mađarske, njemačke itd.), odražava se i u jezičnoj strukturi. Dijalekti Slavonije svjedoče o složenim povijesnim procesima i kulturnim interakcijama koje su oblikovale jezičnu raznolikost regije.⁵²

5.2. TRADICIJSKA GASTRONOMIJA

Tradicijska gastronomija Slavonije predstavlja važan segment kulturne baštine ovog područja. Kroz bogatu kulinarsku tradiciju Slavonije, odražava se povijesni razvoj, prirodni resursi i kulturni utjecaji koji su oblikovali prepoznatljivu slavonsku kuhinju. Ova poglavlje istražuje raznolikost slavonskih jela, njihovu povijesnu pozadinu te ulogu tradicijske gastronomije u očuvanju kulturnog identiteta.

Slavonska gastronomija temelji se na autohtonim sastojcima kao što su žitarice, meso, mlijeko, povrće i voće, čija je uporaba duboko ukorijenjena u povijesti i tradiciji regije. Utjecaji različitih civilizacija koje su obitavale na ovom području, kao što su Rimljani, Osmanlije i Habsburška Monarhija, također su ostavili trag u slavonskoj kuhinji kroz razmjenu tehnika pripreme hrane, začina i načina konzerviranja namirnica.

Jedno od najpoznatijih slavonskih jela je kulen, suhomesnati proizvod koji se tradicionalno priprema od svinjskog mesa, papra i češnjaka te se dimi i suši. Slavonski kulen dobiva svoj specifičan okus zahvaljujući posebnim klimatskim uvjetima i tradicionalnoj tehnici obrade mesa.

Čobanac je još jedno poznato jelo Slavonije koje se priprema od svinjskog ili goveđeg mesa, paprike, luka, češnjaka i začina. Dugačka priprema na niskoj vatri daje ovom jelu bogat i intenzivan okus, koji varira ovisno o regiji i obiteljskoj tradiciji.

Fiš paprikaš je riblje jelo koje se tradicionalno priprema na rijekama i jezerima Slavonije. Priprema se od svježe ribe (obično šarana ili soma), paprike, luka, češnjaka i začina te se kuha dok se ne postigne gustoća umaka. Fiš paprikaš je simbol ribarske tradicije i gastronomske raznolikosti Slavonije.⁵³

⁵² Ibid.

⁵³ Gastronomija Slavonije: <https://croatia.hr/hr-hr/hrana-i-pice/slavonija> (posjećeno 26. lipnja 2024.)

U slavonskoj tradiciji posebno mjesto zauzimaju razni kolači i slastice poput štrudli, buhtli, paprenjaka, orahnjače i makovnjače. Ovi slatkiši često se pripremaju u obiteljskim domovima tijekom blagdana i posebnih prigoda, čuvajući tako tradicionalne recepte i tehnike pečenja.

Slika 8. Gastronomija Slavonije

Izvor: <https://www.novolist.hr/life/zlatna-slavonija-je-gastro-meka-donosimo-vodic-jela-koja-trebate-isprobati/> (posjećeno 26. lipnja 2024.)

Tradicijnska gastronomija Slavonije ne samo da zadovoljava osnovne potrebe za hranom, već igra ključnu ulogu u očuvanju kulturnog identiteta i nasljeđa. Očuvanje starih recepata, tehnika pripreme i sastojaka prenosi se s generacije na generaciju, čuvajući tako kulturnu baštinu Slavonije živom i relevantnom u suvremenom kontekstu.

Kulinaristički festivali, manifestacije i gastro-turizam promoviraju tradicijsku slavonsku gastronomiju među domaćim i stranim posjetiteljima, pridonoseći lokalnom gospodarstvu i turističkoj privlačnosti regije. Uz to, educiranje mladih generacija o važnosti autohtonih namirnica i tradicionalnih jela osigurava njihovo daljnje očuvanje i razvoj.⁵⁴

⁵⁴ Ibid.

6. SUVREMENI PRISTUPI OČUVANJA KULTURNE BAŠTINE

Očuvanje kulturne baštine predstavlja ključnu komponentu očuvanja identiteta, povijesti i kulture jedne zajednice ili nacije. U današnje vrijeme, pristupi očuvanju kulturne baštine postali su multidisciplinarni, obuhvaćajući napredne tehnologije, participaciju zajednice i održivi razvoj.

6.1. INSTITUCIJE ZA OČUVANJE BAŠTINE

Institucije posvećene očuvanju baštine, poput muzeja, arhiva i kulturnih centara, imaju ključnu ulogu u valorizaciji, istraživanju i promociji tradicijske kulture Slavonije. Ova poglavlje istražuje važnost tih institucija u kontekstu njihove uloge u čuvanju kulturne baštine regije te njihov utjecaj na lokalnu i širu zajednicu.

Muzeji Slavonije igraju ključnu ulogu u čuvanju materijalne baštine regije. Oni prikupljaju, konzerviraju, istražuju i izlažu artefakte, dokumente i druge predmete koji svjedoče o povijesti, umjetnosti i svakodnevnom životu Slavonaca kroz stoljeća. Muzeji poput Muzeja Slavonije u Osijeku, Muzeja vučedolske kulture u Vukovaru i drugih lokalnih muzeja raspolažu bogatim zbirkama koje obuhvaćaju arheološke nalaze, umjetnička djela, tradicijske predmete i dokumentarni materijal.⁵⁵

Muzeji nisu samo mjesta za pohranu predmeta, već su i centri za obrazovanje, istraživanje i promociju kulturnog nasljeđa. Organizirajući stalne i privremene izložbe, edukativne programe, radionice i predavanja, muzeji omogućuju javnosti da bolje razumije povijest i kulturne vrijednosti Slavonije. Također, suradnja s lokalnim zajednicama, školama i drugim institucijama jača njihovu ulogu kao ključnih čimbenika u očuvanju i promicanju baštine.

Arhivi predstavljaju nezamjenjive institucije za čuvanje pisane baštine, dokumenata i arhivske građe koja pruža uvid u administrativne, pravne, gospodarske i druge aspekte povijesti Slavonije. Glavni arhivi kao što su Državni arhiv u Osijeku i lokalni arhivi širom Slavonije čuvaju brojne dokumente, spise, fotografije i kartografski materijal koji su ključni za

⁵⁵ Državni arhiv u Osijeku: <https://www.dao.hr/index.php/arhiv/o-arhivu/povijest-arhiva> (posjećeno 27. lipnja 2024.)

istraživanje povijesnih događaja, obiteljsku povijest, demografske trendove i druge važne aspekte prošlosti.

Arhivi pružaju stručnu podršku istraživačima, povjesničarima, studentima i drugim zainteresiranim stranama koji proučavaju povijest i kulturnu baštinu Slavonije. Digitalizacija arhivske građe i modernizacija arhivskih procesa omogućuju bolji pristup i korištenje arhivskih resursa, čime se potiče daljnje istraživanje i popularizacija kulturne baštine.⁵⁶

Kulturni centri u Slavoniji predstavljaju multifunkcionalne institucije koje integriraju različite aspekte kulturnog života regije. Ovi centri služe kao mjesta za umjetničke izvedbe, edukativne programe, radionice, konferencije i druge kulturne aktivnosti koje promiču tradiciju, suvremenu umjetnost i kulturnu raznolikost Slavonije.

Kulturni centri pružaju platformu za lokalne umjetnike, kulturne radnike i organizacije da izraze svoje talente, promoviraju kulturnu razmjenu i podupiru kulturnu produkciju. Kroz organizaciju kulturnih događanja kao što su festivali, koncerti, kazališne predstave i izložbe, ovi centri doprinose očuvanju kulturnog identiteta Slavonije te jačaju kulturnu turističku ponudu regije.⁵⁷

6.2. ZAKONODAVNI OKVIR I POLITIKE OČUVANJA BAŠTINE

Zakonodavni okvir i politike očuvanja baštine od presudne su važnosti za zaštitu i promociju kulturne baštine Slavonije. Ovo poglavlje istražuje relevantne zakonske propise, politike i strategije koje reguliraju očuvanje i upravljanje baštinom, kao i njihov utjecaj na zaštitu kulturnog identiteta i nasljeđa regije.

Hrvatska, kao članica UNESCO-a i potpisnica brojnih međunarodnih konvencija o zaštiti kulturne baštine, ima razvijen zakonodavni okvir koji regulira očuvanje i zaštitu kulturne baštine na nacionalnoj razini. Ključni zakoni i propisi uključuju:

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Kulturni centar u Osijeku: <https://kulturni-centar.hr/> (posjećeno 27. lipnja 2024.)

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara koji utvrđuje postupke zaštite, upravljanja i korištenja kulturnih dobara, uključujući arheološka nalazišta, spomenike kulture, muzejske zbirke i druge kulturne objekte.⁵⁸

Zakon o muzejima i galerijama koji regulira organizaciju, upravljanje i djelovanje muzejskih ustanova te promiče njihovu ulogu u edukaciji i promicanju kulturne baštine.

Zakon o arhivskom gradivu i arhivima koji definira postupke za prikupljanje, čuvanje, zaštitu i pristup arhivskom gradivu, osiguravajući transparentnost i dostupnost povijesnih izvora.

Zakon o prostornom uređenju i gradnji koji sadrži odredbe o zaštiti kulturne baštine u procesima urbanističkog planiranja i gradnje.

Uz nacionalne zakone, važnost očuvanja kulturne baštine prepoznata je i na regionalnoj i lokalnoj razini. Različiti regionalni i lokalni zakonski okviri, kao i prostorni planovi, uključuju odredbe koje potiču zaštitu kulturne baštine i njezino uključivanje u razvojne strategije regija. Primjerice, županijski i gradski zakoni i propisi mogu definirati specifične zahtjeve za zaštitu spomenika kulture, arheoloških nalazišta i drugih važnih kulturnih resursa.

Lokalne samouprave često igraju ključnu ulogu u upravljanju kulturnom baštinom putem financiranja, podrške lokalnim inicijativama i promicanja kulturnih događanja. Njihova suradnja s nacionalnim i regionalnim institucijama važna je za koordinaciju zaštite i promocije kulturne baštine unutar njihovih administrativnih granica.

Hrvatska vlada i lokalne samouprave provode različite politike i strategije za očuvanje i upravljanje kulturnom baštinom. Ove politike često uključuju sljedeće elemente:

Programi restauracije i konzervacije koji financiraju obnovu i očuvanje kulturnih dobara ugroženih vremenom, prirodnim katastrofama ili ljudskim djelovanjem.

Edukacijski programi i svijest o baštini koji ciljaju na podizanje svijesti o važnosti kulturne baštine među lokalnim stanovništvom, posjetiteljima i turistima.

Gospodarski razvoj kroz kulturni turizam koji promiče održivi razvoj kroz valorizaciju kulturnih resursa i poticanje turizma temeljenog na kulturnoj baštini.

⁵⁸ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Strategija zaštite, očuvanja i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje 2011.-2015.*, Zagreb: <https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Strategija%20za%20za%C5%A1tite%20i%20o%C4%8Duvanja%20i%20odr%C5%BEivog%20gospodarskog%20kori%C5%A1tenja%20kulturne%20ba%C5%A1tine%20Republike%20Hrvatske%20za%20razdoblje%202011.%E2%80%932015..pdf> (posjećeno 27. lipnja 2024.)

Međunarodna suradnja i projekti koji potiču razmjenu znanja, iskustava i resursa u području zaštite i promocije kulturne baštine.⁵⁹

Zakonodavni okvir i politike očuvanja baštine igraju ključnu ulogu u zaštiti i promociji kulturne baštine Slavonije. Kroz sustav zakona, propisa i politika, Hrvatska osigurava pravni i institucionalni okvir za očuvanje i upravljanje kulturnom baštinom na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Ove inicijative ne samo da štite vrijedne kulturne resurse, već ih i promiču kao ključne resurse za identitet, obrazovanje, turizam i gospodarski razvoj regije.⁶⁰

6.3. EDUKACIJA I POPULARIZACIJA TRADICIJSKE KULTURE

Edukacija i popularizacija tradicijske kulture Slavonije ključni su faktori u njezinom očuvanju i prenošenju budućim generacijama. Kroz raznovrsne edukativne programe, radionice i školske aktivnosti, lokalne škole, muzeji i kulturni centri igraju važnu ulogu u podučavanju mladih o kulturnoj baštini njihovog kraja. Ovi programi često uključuju interaktivne metode učenja koje potiču učenike na istraživanje i razumijevanje tradicijskih običaja, narodnih običaja, umjetničkih izraza i povijesnih konteksta koji čine temelje slavonske kulture.

Popularizacija tradicijske kulture odvija se kroz različite javne manifestacije, kulturne događaje i festivale koji slave slavonsku tradiciju kroz ples, glazbu, gastronomiju i umjetnost. Ovi događaji ne samo da promiču lokalni identitet već i privlače posjetitelje iz drugih dijelova Hrvatske i svijeta, čime se povećava svijest o bogatstvu i raznolikosti slavonske baštine.⁶¹

Kroz suradnju s lokalnom zajednicom, medijima i civilnim društvom, educiranje o tradicijskoj kulturi postaje sveobuhvatno, dosežući širu publiku i potičući aktivno sudjelovanje u očuvanju i promociji kulturnog nasljeđa. Važnost kontinuiranog obrazovanja o važnosti očuvanja baštine naglašava se kao ključna strategija u prevladavanju izazova modernizacije i globalizacije, čuvajući tako autentičnost i jedinstvenost slavonske kulture za buduće generacije.⁶²

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Kelemen, P., Škrbić Alempijević, N. (2012.), *Grad kakav bi trebao biti: etnološki i kulturnoantropološki osvrti na festivale*, Zagreb, Jesenski i Turk, str. 26.

⁶² Ibid.

7. SEKTORI I AKTIVNOSTI OČUVANJA TRADICIJSKE KULTURE

Raznoliki sektori i aktivnosti igraju ključnu ulogu u očuvanju tradicijske kulture Slavonije, obuhvaćajući širok spektar inicijativa koje se bave istraživanjem, dokumentiranjem, promocijom i edukacijom o bogatom kulturnom nasljeđu regije. Ovo poglavlje istražuje različite sektore i aktivnosti koje pridonose očuvanju i revitalizaciji tradicijske kulture, naglašavajući njihovu važnost u kontekstu kulturne baštine Slavonije.

U sektoru muzeja i galerija, institucije kao što je Muzej Slavonije u Osijeku igraju ključnu ulogu u čuvanju i prezentaciji arheoloških nalaza, umjetničkih djela i predmeta koji svjedoče o povijesti Slavonije. Muzeji organiziraju izložbe, edukativne programe i istraživačke projekte koji omogućuju dublje razumijevanje kulturne baštine među lokalnim stanovništvom i posjetiteljima. Arhivi, kao što je Državni arhiv u Osijeku, čuvaju pisane dokumente, fotografije i ostalu arhivsku građu koja pruža uvid u administrativne i druge aspekte povijesti Slavonije. Ovi resursi su ključni za istraživače, povjesničare i sve zainteresirane za dublje razumijevanje prošlosti regije.⁶³ U kulturnim centrima poput Kulturnog centra "Pejačević" u Virovitici, organiziraju se brojni kulturni događaji, koncerti, izložbe i radionice koje promiču tradicijsku glazbu, ples, umjetnost i gastronomiju Slavonije. Ovi centri služe kao platforme za lokalne umjetnike i kulturne radnike te potiču razmjenu ideja i suradnju unutar zajednice. Edukacijski sektor ima ključnu ulogu u prenošenju znanja o tradicijskoj kulturi kroz školske programe, radionice i obrazovne projekte. Lokalne škole aktivno sudjeluju u edukaciji mladih o kulturnim vrijednostima, običajima i jeziku Slavonije, čime se osigurava kontinuitet u prenošenju kulturnog nasljeđa na buduće generacije.⁶⁴

Turistički sektor također igra važnu ulogu u promociji tradicijske kulture Slavonije kroz razvoj kulturnog turizma. Razne turističke manifestacije, ruralni turizam i eno-gastronomске ture promoviraju autentične slavonske tradicije, potičući ekonomski razvoj lokalnih zajednica i očuvanje tradicionalnih zanata i običaja. Civilno društvo i lokalne inicijative također su ključni dionici u očuvanju tradicijske kulture Slavonije kroz aktivno sudjelovanje u projektnim inicijativama, volonterskim aktivnostima i lokalnim akcijama koje promiču svijest o važnosti kulturne baštine i potiču građansku participaciju.⁶⁵

⁶³ Muzej Slavonije u Osijeku: <https://mso.hr/> (posjećeno 28. lipnja 2024.)

⁶⁴ Zavičajni muzej Našice: <https://www.zmn.hr/> (posjećeno 28. lipnja 2024.)

⁶⁵ Marušić, M., Prebežac, D. (2004.) *Istraživanje turističkih tržišta*, Adeco, Zagreb, str. 32.

Svi ovi sektori i aktivnosti zajedno stvaraju integrirani pristup u očuvanju, valorizaciji i promociji bogate tradicijske kulture Slavonije. Njihova koordinacija i suradnja ključni su za osiguranje dugoročne održivosti i vitalnosti kulturnog nasljeđa regije, čime se osigurava da se vrijednosti i identitet Slavonije njeguju i prenose na buduće generacije.⁶⁶

7.1. ULOGA LOKALNE ZAJEDNICE I NEVLADINIH ORGANIZACIJA

U očuvanju tradicijske kulture Slavonije, lokalna zajednica i nevladine organizacije igraju ključnu ulogu kao nositelji inicijativa, podrške i aktivnog sudjelovanja u različitim aspektima kulturnog nasljeđa regije. Njihova uloga se proteže kroz razne sektore i aktivnosti, pridonoseći očuvanju autentičnosti, promicanju kulturnog identiteta te jačanju svijesti o važnosti kulturne baštine među stanovništvom.

Lokalna zajednica ima neprocjenjivu ulogu u očuvanju tradicijske kulture Slavonije kroz aktivno sudjelovanje u lokalnim kulturnim događanjima, manifestacijama i običajima. Očuvanje tradicionalnih običaja, narodnih nošnji, lokalnih jezika i dijalekata često se prenosi s generacije na generaciju unutar obitelji i zajednica. Kroz organizaciju i sudjelovanje u lokalnim festivalima, svečanostima, koncertima i tradicionalnim manifestacijama, poput Đakovačkih vezova ili Vinkovačkih jeseni, lokalna zajednica njeguje svoje kulturno nasljeđe te promiče tradicionalne vrijednosti među mladima i širom javnosti.⁶⁷

Nevladine organizacije, kao što su kulturni centri, udruge za očuvanje kulturne baštine, kulturni i umjetnički klubovi, također igraju ključnu ulogu u promicanju i zaštiti tradicijske kulture Slavonije. Ove organizacije često djeluju kao katalizatori za razvoj kulturnih inicijativa, obrazovnih programa i istraživanja koja pridonose širenju znanja o kulturnoj baštini. Kroz organizaciju radionica, predavanja, izložbi i kulturnih projekata, nevladine organizacije potiču aktivno sudjelovanje građana u očuvanju kulturnog nasljeđa te pružaju platformu za lokalne umjetnike i entuzijaste da izraze svoju kreativnost i pridonesu kulturnoj sceni regije.

Osim što promiču kulturnu baštinu Slavonije, lokalna zajednica i nevladine organizacije igraju važnu ulogu i u zagovaranju politika zaštite kulturne baštine, sudjelujući u

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Utjecaj kulturnog turizma na lokalne zajednice: <https://karlobag.eu/turizam-wiki/utjecaj-kulturnog-turizma-na-lokalne-zajednice-jzc3x> (posjećeno 28. lipnja 2024.)

konzervatorskim projektima, lobiranjem za financiranje kulturnih programa i sudjelovanjem u međunarodnim i nacionalnim kulturnim inicijativama. Njihov angažman ključan je za osiguravanje trajne podrške i prepoznavanja kulturne baštine kao vitalnog dijela lokalnog identiteta i ekonomske vrijednosti Slavonije.

Kroz sinergiju lokalne zajednice i nevladinih organizacija, očuvanje tradicijske kulture Slavonije postaje sveobuhvatan i dinamičan proces koji ne samo da štiti kulturnu baštinu od zaborava, već je i promiče kao ključni resurs za kulturni turizam, obrazovanje i socijalnu koheziju u regiji.⁶⁸

7.2. TURIZAM KAO ALAT ZA OČUVANJE BAŠTINE

Turizam igra značajnu ulogu kao alat za očuvanje tradicijske baštine Slavonije, pridonoseći njezinoj valorizaciji, promociji i dugoročnoj održivosti. Kroz razvoj kulturnog turizma, regija ne samo da privlači posjetitelje i turiste, već i aktivno promovira svoje kulturno nasljeđe te potiče lokalno stanovništvo na zaštitu i revitalizaciju kulturnih resursa.

Turističke atrakcije poput muzeja, arheoloških nalazišta, povijesnih spomenika i tradicionalnih sela pružaju posjetiteljima uvid u bogatu povijest, umjetnost i običaje Slavonije. Kroz organizaciju edukativnih tura, interpretacijskih centara i interaktivnih izložaba, turizam omogućuje posjetiteljima da dublje razumiju kulturnu baštinu regije te da se povežu s lokalnom zajednicom.

Održivi razvoj kulturnog turizma u Slavoniji potiče očuvanje tradicionalnih zanata, umjetničkih obrta i lokalnih običaja koji često postaju ključne atrakcije za turiste. Kroz podršku lokalnim proizvođačima hrane, umjetnicima i obrtnicima, turizam potiče ekonomski razvoj ruralnih područja te pridonosi očuvanju autentičnog slavonskog načina života.⁶⁹

Turističke manifestacije poput Đakovačkih vezova, Vinkovačkih jeseni, Osječkog ljeta kulture i brojnih drugih festivala ne samo da slave tradicionalne kulturne izraze Slavonije, već i potiču lokalno stanovništvo na aktivno sudjelovanje u organizaciji i promociji kulturnih

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Bartoluci, M., Hendija, Z., *Održivi turizam ruralnog turizma koninentalne Hrvatske*, Ekonomski fakultet, Zagreb: <https://www.cabidigitallibrary.org/doi/pdf/10.5555/20193201486> (posjećeno 29. lipnja 2024.)

događanja. Ovi festivali postaju platforme za prezentaciju lokalne gastronomije, folklornih izvedbi, glazbe i umjetnosti, čime se čuva i promiče kulturni identitet regije.

Jedan od ključnih aspekata turizma kao alata za očuvanje baštine jest promicanje autentičnih kulturnih doživljaja. Posjetitelji imaju priliku sudjelovati u tradicionalnim aktivnostima poput radionica izrade tradicijskih predmeta, kušanja lokalnih gastronomskih delicija ili sudjelovanja u folklornim predstavama. Ovi doživljaji ne samo da oživljavaju kulturne tradicije već i potiču lokalno stanovništvo na očuvanje vlastitog nasljeđa.

Kulturni turizam potiče i očuvanje jezika, pjesama i plesova karakterističnih za Slavoniju. Tradicionalni folklor i glazba postaju sastavni dio turističke ponude kroz organizaciju koncerata, folklornih festivala i glazbenih radionica koje promiču kulturnu raznolikost i bogatstvo regije.

Turizam također potiče restauraciju i revitalizaciju povijesnih znamenitosti i lokaliteta. Financijski prihodi od turizma često se reinvestiraju u obnovu starih dvoraca, crkava, utvrda i drugih arhitektonskih dragulja, čime se osigurava njihovo dugoročno očuvanje i pristupačnost posjetiteljima.

Održivi turizam ima ključnu ulogu u zaštiti prirodnih i kulturnih resursa Slavonije. Inicijative poput ekoturizma promiču odgovorno upravljanje prirodnim okolišem, potičući posjetitelje na ekološki osviještena putovanja koja poštuju lokalnu floru, faunu i tradiciju poljoprivrede.

Kroz promociju kulturnih ruta, turizam potiče razvoj lokalnih zajednica i ekonomski prosperitet. Razvoj ruralnog turizma omogućava lokalnim stanovnicima da ponude smještaj, ugostiteljske usluge i suvenire, čime se potiče lokalna ekonomija i očuvanje tradicionalnih zanata i umijeća. Kroz promicanje kulturnih ruta i tematskih putovanja, turizam potiče razvoj ruralnih područja Slavonije i jača lokalnu ekonomiju. Razvoj malih obiteljskih hotela, agroturističkih gospodarstava i vinarija omogućava posjetiteljima autentičan doživljaj slavonskog načina života te podržava lokalne poduzetnike i obiteljske tradicije.

U konačnici, turizam kao alat za očuvanje baštine Slavonije nije samo ekonomski generator već i most koji spaja prošlost s budućnošću. Kroz integrirani pristup očuvanju kulturnog identiteta i ekonomske održivosti, turizam osigurava da bogata kulturna baština Slavonije ostane živa i relevantna za generacije koje dolaze.⁷⁰

⁷⁰ Ibid.

7.3. ULOGA MEDIJA U PROMOCIJI KULTURNE BAŠTINE

Mediji imaju ključnu ulogu u promicanju kulturne baštine Slavonije, pružajući platformu za informiranje, edukaciju i inspiraciju kako lokalnom stanovništvu tako i širem auditoriju. Njihova uloga obuhvaća širok spektar aktivnosti i utjecaja na percepciju, valorizaciju i zaštitu kulturnog nasljeđa regije.⁷¹

Mediji informiraju javnost o kulturnim događajima, manifestacijama i aktivnostima vezanim uz kulturnu baštinu Slavonije. Putem vijesti, reportaža i intervjua, mediji šire svijest o važnosti očuvanja tradicijskih običaja, arhitekture, umjetnosti i povijesnih spomenika koji čine identitet regije. Time se potiče lokalno stanovništvo na aktivno sudjelovanje u kulturnim inicijativama i razvoju zajednice.

Mediji igraju ključnu ulogu u edukaciji javnosti o kulturnoj baštini Slavonije. Kroz dokumentarne emisije, specijalizirane članke i emisije televizijskih i radijskih postaja, mediji pružaju dublji uvid u povijesne, umjetničke i sociokulturne aspekte regije. Edukativni programi mogu se fokusirati na tradicionalne obrte, folklor, jezik, običaje te poticati istraživanje i razumijevanje bogate kulturne raznolikosti Slavonije. Mediji potiču turističku promociju kulturne baštine Slavonije kao ključnog elementa razvoja kulturnog turizma. Putem turističkih portala, specijaliziranih časopisa i društvenih medija, mediji prezentiraju atraktivnosti regije - od povijesnih gradova poput Osijeka i Vukovara do ruralnih lokaliteta s tradicionalnim arhitektonskim stilovima i prirodnim ljepotama. Time se potiče dolazak posjetitelja koji traže autentična kulturna iskustva i pridonosi ekonomskom prosperitetu lokalnih zajednica.

Mediji promiču dijalog o važnosti zaštite kulturne baštine i njezinom utjecaju na identitet i društveni razvoj Slavonije. Kroz javne rasprave, medijske kampanje i interaktivne platforme, mediji potiču građane, vladine i nevladine organizacije na zajedničko djelovanje u očuvanju i revitalizaciji kulturnog nasljeđa. Ovo može uključivati podršku inicijativama za obnovu starih zgrada, zaštitu prirodnih resursa te promicanje inkluzivnosti i kulturne raznolikosti u regiji.

Uloga medija u promociji kulturne baštine Slavonije nije samo informativna već i inspirativna i mobilizirajuća. Njihov doprinos ključan je za podizanje svijesti, poticanje angažmana

⁷¹ Ratković, A., *Mediji promoteri (ne)materijalne kulturne baštine*: <https://akademac.edu.rs/wp-content/uploads/2021/02/07-Zbornik-2020.pdf> (posjećeno 28. lipnja 2024.)

zajednice te promicanje održivog upravljanja kulturnim resursima koji čine srž identiteta i ponosa stanovnika Slavonije.⁷²

7.4. PROJEKTI I INICIJATIVE ZA OČUVANJE TRADICIJE

U Slavoniji postoji niz projekata i inicijativa koje imaju za cilj očuvanje bogate tradicijske baštine regije kroz različite aktivnosti, od istraživanja i dokumentacije do edukacije i promocije. Ovi projekti predstavljaju ključne napore zajednice, institucija i organizacija za revitalizaciju i zaštitu kulturnog identiteta Slavonije.

Jedan od značajnijih projekata je "Virtualni muzej Slavonije", koji se bavi digitalizacijom arhivske građe, arheoloških nalazišta i kulturnih spomenika regije. Ovaj projekt omogućava pristup virtualnim izložbama, interaktivnim kartama i obrazovnim sadržajima putem interneta, čime se širi znanje o kulturnom nasljeđu Slavonije i čuva digitalna memorija o lokalnoj povijesti.⁷³

Etnografska istraživanja ruralnih zajednica su još jedna ključna inicijativa koja se fokusira na terenska istraživanja običaja, narodnih nošnji, tradicionalne arhitekture i svakodnevnog života u seoskim područjima Slavonije. Ovi projekti često uključuju suradnju s lokalnim zajednicama, etnologue i antropologe te rezultiraju publikacijama, izložbama i edukativnim programima koji promiču kulturnu raznolikost i autentičnost regije.

Obnova i revitalizacija kulturnih spomenika predstavlja ključni aspekt u očuvanju fizičkog kulturnog nasljeđa Slavonije. Projekti restauracije starih dvoraca, crkava, muzeja i tradicionalnih domaćinstava osiguravaju da te značajne povijesne zgrade ne samo da opstaju već i da postanu aktivni centri kulturnih događanja i turističkih atrakcija.⁷⁴

Folklorne manifestacije i kulturni festivali kao što su Đakovački vezovi, Vinkovačke jeseni i brojne lokalne svečanosti igraju ključnu ulogu u očuvanju tradicionalnih običaja, glazbe, plesova i gastronomije Slavonije. Ovi festivali okupljaju zajednice iz cijele regije kako bi slavile svoje kulturno nasljeđe te pružaju platformu za prikazivanje tradicionalnih vještina i umjetnosti.

⁷² Ibid.

⁷³ Virtualne izložbe: <https://mso.hr/virtualne-izlozbe/> (posjećeno 29. lipnja 2024.)

⁷⁴ Dvorci, utvrde i stari gradovi: <https://dvorcistariogradovi.weebly.com/news--vijesti/revitalizacija-kulturnog-naslijea> (posjećeno 29. lipnja 2024.)

Edukativni programi i radionice za mlade usmjereni su na prenošenje znanja o kulturnoj baštini Slavonije na mlađe generacije. Ovi programi obuhvaćaju školske projekte, ljetne škole, radionice izrade narodnih nošnji, sviranja tradicionalnih instrumenata te druge aktivnosti koje potiču ponos i povezanost mladih s kulturnim identitetom regije.

8. IZAZOVI I PERSPEKTIVE OČUVANJA TRADICIJSKE KULTURE SLAVONIJE

Očuvanje tradicijske kulture Slavonije suočava se s nizom izazova i istovremeno otvara brojne perspektive za buduće djelovanje i razvoj. Razumijevanje ovih izazova ključno je za uspješno upravljanje kulturnim nasljeđem regije.

8.1. PROBLEMI SUVREMENOSTI I URBANIZACIJE

U kontekstu tradicijske kulture i baštine Slavonije, suvremeni izazovi poput urbanizacije predstavljaju značajnu prijetnju očuvanju kulturnog identiteta regije. Brzi urbanistički razvoj često dovodi do gubitka tradicionalnih ruralnih pejzaža i naselja te prekida kontinuitet života i običaja koji su duboko ukorijenjeni u slavonskoj kulturi. Urbanizacija također potiče komercijalizaciju prostora, što može dovesti do degradacije kulturnih dobara i njihovog prenamjene u svrhu modernih infrastrukturnih projekata ili stambenih kompleksa.

Osim toga, promjene u urbanom okruženju često dovode do gubitka tradicionalnih zanata i obrta koji su nekad bili temelj lokalnog gospodarstva i identiteta zajednice. Prilagođavanje tržišnim zahtjevima i modernim tehnologijama može dovesti do zanemarivanja starih zanatskih vještina koje su se prenosile s generacije na generaciju.⁷⁵

S druge strane, urbanizacija može imati i pozitivne učinke na očuvanje baštine ako se promišljeno planira i integrira. Kulturni centri, muzeji i obrazovne institucije mogu postati ključni akteri u revitalizaciji kulturnog nasljeđa kroz edukativne programe, izložbe i događanja koja promiču svijest o važnosti tradicionalne kulture među stanovništvom i

⁷⁵ Urbanizacija: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/urbanizacija> (posjećeno 29.lipnja 2024.)

posjetiteljima. Stoga, izazovi suvremenosti i urbanizacije zahtijevaju holistički pristup koji priznaje potrebu za očuvanjem kulturne baštine Slavonije usred dinamičnih promjena u urbanom i ruralnom prostoru.

8.2. FINANCIJSKE POTEŠKOĆE I RESURSI

Financiranje očuvanja tradicijske kulture i baštine Slavonije predstavlja izazov zbog ograničenih javnih sredstava i potrebe za dugoročnim investicijama u restauraciju, istraživanje i obrazovanje. Nedostatak financijskih resursa često rezultira otežanim održavanjem kulturnih dobara, nedostatkom stručnog osoblja te smanjenjem kapaciteta za provođenje konzervatorskih projekata. Lokalne zajednice često su ograničene u svojim mogućnostima da samostalno financiraju projekte očuvanja baštine, dok državna sredstva nisu uvijek dovoljna za pokrivanje svih potreba. No kroz razne programe i fondove Europske unije moguće je ostvariti napredak u Slavoniji.⁷⁶

Osim financijskih izazova, važno je razmatrati i dostupnost infrastrukture potrebne za očuvanje baštine, kao što su depoi za čuvanje artefakata, laboratoriji za restauraciju i izložbeni prostori. Nedostatak modernizirane infrastrukture može ograničiti mogućnosti za istraživanje i prezentaciju kulturnih dobara Slavonije.

Unatoč izazovima, postoji potencijal za diversifikaciju izvora financiranja kroz privatno-sponsorirane projekte, međunarodne fondove, kulturne fondacije te turističke inicijative usmjerene na valorizaciju kulturne baštine. Ključno je razviti strategije koje će osigurati održivo financiranje kroz suradnju javnog i privatnog sektora te poticanje lokalnih inicijativa i međunarodne suradnje.

Stvaranje svijesti o važnosti očuvanja kulturne baštine Slavonije među lokalnim zajednicama, turistima i donositeljima odluka također može pridonijeti povećanju financijske podrške i resursa potrebnih za dugoročnu zaštitu i promociju bogatstva tradicijske kulture regije.

⁷⁶ Razvoj Slavonije kroz poseban program vrijedan 2.5 milijardi eura: <https://razvoj.gov.hr/vijesti/razvoj-slavonije-kroz-poseban-program-vrijedan-2-5-milijardi-eura/3421> (posjećeno 29. lipnja 2024.)

8.3. SURADNJA NA NACIONALNOJ I MEĐUNARODNOJ RAZINI

Suradnja na nacionalnoj i međunarodnoj razini ključna je za uspješno očuvanje i promociju kulturne baštine. Nacionalna suradnja obuhvaća koordinaciju između različitih ministarstava, agencija i lokalnih vlasti kako bi se osiguralo dosljedno provođenje zakona i politika te pravilno upravljanje kulturnom baštinom na cijelom teritoriju zemlje. Međunarodna suradnja, s druge strane, podrazumijeva sudjelovanje u međunarodnim konvencijama, projektima i partnerstvima s drugim zemljama i organizacijama, što omogućuje razmjenu znanja, tehnologija i najboljih praksi u zaštiti kulturne baštine. Osim toga, financijske poteškoće predstavljaju izazov jer ograničavaju resurse dostupne za očuvanje baštine, što zahtijeva kreativne pristupe kao što su javno-privatna partnerstva, fondovi Europske unije i filantropska podrška kako bi se osigurala financijska održivost projekata očuvanja baštine na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Primjer suradnje na nacionalnoj i međunarodnoj razini za očuvanje kulturne baštine u Slavoniji može uključivati projekt restauracije i promocije kulturnih dobara u suradnji s relevantnim nacionalnim i međunarodnim partnerima. Primjerice, suradnja između Ministarstva kulture Republike Hrvatske, lokalnih kulturnih institucija poput Muzeja Slavonije u Osijeku te UNESCO-a može biti ključna za zaštitu i promociju važnih arheoloških nalazišta poput vučedolskog lokaliteta.⁷⁷

Ova suradnja može uključivati zajedničke projekte istraživanja, restauracije i edukacije koji osiguravaju očuvanje kulturnog identiteta i nasljeđa Slavonije. Primjerice, financiranje arheoloških iskopavanja i konzervacije vučedolskog lokaliteta putem nacionalnih sredstava, uz podršku stručnjaka i tehnološke resurse koje pruža UNESCO, omogućuje sustavno očuvanje i interpretaciju jednog od najznačajnijih arheoloških nalazišta u Hrvatskoj.

Međunarodna suradnja u kontekstu Slavonije također može uključivati partnerstva s europskim fondovima za kulturne projekte ili sudjelovanje u međunarodnim istraživačkim projektima koji promiču regionalnu kulturnu baštinu i njezinu integraciju u globalni kontekst. Kroz ovakve inicijative Slavonija može profitirati od razmjene znanja, tehnologija i resursa s drugim zemljama, jačajući tako svoju ulogu kao važan kulturni i turistički centar u Europi.

⁷⁷ Strateški plan Ministarstva kulture 2020.-2024.: <https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Strate%C5%A1ki%20plan%20Ministarstva%20kulture%202020.%20-2022..pdf> (posjećeno 4. srpnja 2024.)

9. ZAKLJUČAK

Kulturna baština Slavonije predstavlja neprocjenjivo bogatstvo koje je kroz stoljeća oblikovala povijest, identitet i karakter ovog područja. Kroz ovaj diplomski rad istražili smo različite aspekte tradicijske kulture Slavonije, od njezinog povijesnog razvoja do suvremenih izazova i strategija očuvanja.

Povijesni razvoj tradicijske kulture Slavonije obilježen je brojnim utjecajima, koji su ostavili dubok trag na arhitekturu, običaje, jezik, gastronomiju i umjetnost regije. Utjecaji ranih povijesnih perioda, osmanske vladavine te austro-ugarskog razdoblja obogatili su kulturnu sliku Slavonije i čine temelje njezinog kulturnog identiteta danas.

Elementi tradicijske kulture Slavonije, poput narodnih običaja, tradicionalne nošnje, glazbe, narodne književnosti i rukotvorstva, svjedoče o bogatstvu i raznolikosti lokalnog nasljeđa. Materijalna baština, kao što su arhitektonska ostavština, arheološka nalazišta i muzejski fundusi, te nematerijalna baština poput jezika, gastronomije i dijalekta, čine neizostavan dio kulturnog pejzaža Slavonije.

Suvremeni pristupi očuvanju kulturne baštine u Slavoniji uključuju institucionalne napore, zakonodavni okvir za zaštitu baštine te edukacijske programe usmjerene na podizanje svijesti o važnosti kulturne baštine među lokalnom zajednicom i širom javnošću. Turizam se sve više prepoznaje kao važan čimbenik u očuvanju baštine, dok uloga medija u promociji kulturnih vrijednosti također ima značajan utjecaj na percepciju i važnost lokalne kulture.

Izazovi poput suvremene urbanizacije, financijskih poteškoća te potrebe za jačanjem suradnje na nacionalnoj i međunarodnoj razini predstavljaju ključne prepreke u očuvanju tradicijske kulture Slavonije. Važno je kontinuirano ulaganje u zaštitu kulturnog nasljeđa kako bi se osiguralo da buduće generacije mogu uživati u bogatstvu i raznolikosti koje Slavonija nudi.

Kroz istraživanje i analizu u ovom radu, dublje se može razumjeti kako se tradicijska kultura Slavonije integrira u širi kontekst hrvatske i europske kulturne baštine te kako se može dalje očuvati i njegovati u budućnosti. Očuvanje kulturnog identiteta Slavonije nije samo pitanje prošlosti već i ključni element za njezinu budućnost kao autentične i inspirativne kulturne destinacije.

LITERATURA

- Andrić, Z. (2004.), *Slavonija*, Zagreb: V. B. Z. d.o.o.
- Mimica, B. (2012.), *Slavonija: zlatno srce Hrvatske: povijest Slavonije od antike do XX. stoljeća*, knj. 2. / Bože Mimica . Rijeka: Dušević & Kršovnik.
- Gavazzi, M. (1988.), *Godina dana hrvatskih narodnih običaja*, Zagreb: Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske: Hrvatsko etnološko društvo
- Ivanković I. (2002.), *Hrvatske narodne nošnje = Horvat nepviseletek* , Zagreb: Multigraf
- Juzbašić, J. (2018.), *Slavonski zlatovez*, Županja: Zavičajni muzej "Stjepan Gruber"
- Kelemen P., Škrbić Alempijević N. (2012.) *Grad kakav bi trebao biti: etnološki i kulturnoantropološki osvrti na festivale*, Zagreb, Jesenski i Turk
- Knežević, G. (2002.), *Naše kolo veliko: hrvatski dječji folklor: gradivo iz 19. i 20. stoljeća*, 2. nepromijenjeno izd. - Zagreb: Ethno
- Lechner, Z. (2000.), *Tradicijska kultura Slavonije, Baranje i Srijema*, Zagreb: Hrvatsko društvo folklorista
- Lechner, Z.; Grgurovac, M. (2007.), *Život i običaji: o hrvatskom grbu i identitetu o pokladnim, uskršnjim, božićnim, svadbenim, pogrebnim i drugim običajima kroz godinu, o pučkim i dječjim igrama, o radovima u polju, blagu i živadi, o vinogradima, stanarima, ribolovu, o starim zanatima, narodnom vezu i rukotvorstvu, darovanju i milošću, nakitu i češljanju, o narodnim nošnjama, pjesmama u kolu*, Vinkovci: Privlačica; Ilača: Tiskara Pauk
- Marušić M., Prebežac D. (2004.) *Istraživanje turističkih tržišta*, Adeco, Zagreb
- Njikoš, J. (1970.), *Slavonijo zemljo plemenita: narodni običaji, pjesme, kola i poskočice*, Osijek: Matica hrvatska
- Obad-Šćitaroci, M. (1998.), *Dvorci i perivoji u Slavoniji: od Zagreba do Iloka*, Zagreb: Šćitaroci
- Peić, M. (1984.), *Slavonija – književnost*, Osijek : Radničko sveučilište "Božidar Maslarić", Izdavački centar Revija
- Rubić, M. (2007.), *Zaštita nacionalnog blaga u svjetlu europskog prava*, Split: Europski pokret
- Stojanović, M. (1994.), *Slike iz domaćega života slavonskog naroda i iz prirode; Slavonske pučke igre*, Vinkovci: Slavonska naklada Privlačica
- Szabo, Đ. (1994.), *Sredovječni gradovi u Slavoniji*, Vinkovci: "Privlačica"
- Vitez, Z. (2003) *Hrvatski svadbeni običaji*, Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga
- Živković, Z. (2013.) *Hrvatsko tradicijsko graditeljstvo*, Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Zagreb

ČLANCI U ČASOPISIMA

Despalatović, E. M. (2009.), Rural women in Croatia-Slavonia in 1900. // *Review of Croatian history*, V(1), str. 101.-111.

Župan, D. (2008.), Više djevojačke škole u Požegi, Đakovu i Osijeku (1876.-1900.) // *Analiza povijest odgoja*, 7, str. 123.-142.

DISERTACIJA

Tkalčec, T. (2008.), *Arheološka slika obrambenog sustava srednjovjekovne Slavonije: Doktorska disertacija*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.

INTERNETSKI IZVORI

Bartoluci M., Hendija Z. „Održivi turizam ruralnog turizma koninentalne Hrvatske“ ,
Ekonomski fakultet, Zagreb:
<https://www.cabidigitallibrary.org/doi/pdf/10.5555/20193201486> (posjećeno 29. lipnja 2024.)

Bećarac: <https://croatia.hr/hr-hr/unesco/becarac-vokalni-odnosno-vokalno-instrumentalni-napjev-s-podrucja-slavonije-baranje-i-srijema> (posjećeno 18. lipnja 2024.)

Božićni običaji u Slavoniji: <https://zupanjac.net/bozicni-obicaji-u-slavoniji/> (posjećeno 18. lipnja 2024.)

Božićno vrijeme u Slavoniji nekada i danas: <https://kisobran.uniri.hr/2021/12/24/bozicno-vrijeme-u-slavoniji-nekada-i-danas/> (posjećeno 18. lipnja 2024.)

Brodsko kolo: <https://tzbpz.hr/dogadjaj/60-brodsko-kolo/> (posjećeno 16. lipnja 2024.)

Državni arhiv u Osijeku: <https://www.dao.hr/index.php/arhiv/o-arhivu/povijest-arhiva> (posjećeno 27. lipnja 2024.)

Dvorci, utvrde i stari gradovi: <https://dvorcistarigradovi.weebly.com/news--vijesti/revitalizacija-kulturnog-naslijea> (posjećeno 29. lipnja 2024.)

Đakovački vezovi: <https://djakovacki-vezovi.hr/> (posjećeno 16. lipnja 2024.)

Gastronomija Slavonije: <https://croatia.hr/hr-hr/hrana-i-pice/slavonija> (posjećeno 26. lipnja 2024.)

Gradski muzej u Vukovaru: <https://www.muzej-vukovar.hr/> (posjećeno 22. lipnja 2024.)

Katedrala sv. Petra u Đakovu: <https://djos.hr/katedrala-sv-petra-dakovo/> (posjećeno 21. lipnja 2024.)

Kulturni centar u Osijeku: <https://kulturni-centar.hr/> (posjećeno 27. lipnja 2024.)

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: „Strategija zaštite, očuvanja i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje 2011.-2015.“ , Zagreb : <https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Strategija%20za%20za%C5%A1tite%20i%20odr%C5%BEivog%20gospodarskog%20kori%C5%A1tenja%20kulturne%20ba%C5%A1tine%20Republike%20Hrvatske%20za%20razdoblje%202011.%E2%80%932015..pdf> (posjećeno 27. lipnja 2024.)

Muzeji u Slavoniji: <https://www.tzosijek.hr/muzeji-661> (posjećeno 22. lipnja 2024.)

Muzej Slavonije u Osijeku: <https://mso.hr/> (posjećeno 22. lipnja 2024.)

Plesovi Slavonije: <https://www.lindjo.hr/ples/127/d4fd17/plesovi-iz-slavonije> (posjećeno 18. lipnja 2024.)

Ratković A. „Mediji promoteri (ne)materijalne kulturne baštine“ : <https://akademac.edu.rs/wp-content/uploads/2021/02/07-Zbornik-2020.pdf> (posjećeno 28. lipnja 2024.)

Razvoj Slavonije kroz poseban program vrijedan 2.5 milijardi eura: <https://razvoj.gov.hr/vijesti/razvoj-slavonije-kroz-poseban-program-vrijedan-2-5-milijardi-eura/3421> (posjećeno 29. lipnja 2024.)

Strateški plan Ministarstva kulture 2020.-2024.: <https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Strate%C5%A1ki%20plan%20Ministarstva%20kulture%202020.%20-2022..pdf> (posjećeno 4. srpnja 2024.)

Tkanje: <https://enciklopedija.hr/clanak/tkanje> (posjećeno 20. lipnja 2024.)

Urbanizacija: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/urbanizacija> (posjećeno 29. lipnja 2024.)

Uskrсни običaji u Slavoniji: <https://osijek.in/uskrсни-obicaji-u-slavoniji/> (posjećeno 13. lipnja 2024.)

Uskrsni običaji u Hrvatskoj: <https://made-in-croatia.com.hr/hr/tradicija/uskrs/uskrsni-obicaji-u-hrvatskoj-18> (posjećeno 13. lipnja 2024.)

Utjecaj kulturnog turizma na lokalne zajednice: <https://karlobag.eu/turizam-wiki/utjecaj-kulturnog-turizma-na-lokalne-zajednice-jzc3x> (posjećeno 28. lipnja 2024.)

Tradicionalno Slavonsko kolinje i stare slavonske delicije: <https://narodni.net/tradicionalno-slavonsko-kolinje-stare-slavonske-delicija/> (posjećeno 16. lipnja 2024.)

Vinkovačke jeseni: <https://vinkovackejesen.hr/> (posjećeno 16. lipnja 2024.)

Virtualne izložbe: <https://mso.hr/virtualne-izlozbe/> (posjećeno 29. lipnja 2024.)

Zavičajni muzej Našice: <https://www.zmn.hr/> (posjećeno 28. lipnja 2024.)

POPIS SLIKA

Slika 1. Austro – Ugarska Monarhija

Izvor: <https://www.istrapedia.hr/en/natuknice/125/austro-ugarska-monarhija> (preuzeto 12. lipnja 2024.)

Slika 2. Uskrsne pisanice

Izvor: <https://orioninfovk.com/video-detalan-prikaz-saranje-uskršnjih-jaja-na-tradicionalan-nacin-sa-voskom-i-bojanje-pisanica/> (preuzeto 13. lipnja 2024.)

Slika 3. Đakovački vezovi

Izvor: <https://djakovacki-vezovi.hr/program-57-djakovackih-vezova-za-nedjelju-9-7-2023/> (preuzeto 16. lipnja 2024.)

Slika 4. Muška narodna nošnja

Izvor: <https://tehnika.lzmk.hr/narodna-nosnja/> (preuzeto 17. lipnja 2024.)

Slika 5. Ženska narodna nošnja

Izvor: <https://elizabetapokupec.wordpress.com/hrvatske-narodne-nosnje-iz-slavonije-baranje-i-zapadnog-srijema/> (preuzeto 17. lipnja 2024.)

Slika 6. Zlatovez

Izvor: <http://www.zlatovez.com/> (posjećeno 20. lipnja 2024.)

Slika 7. Katedrala sv. Petra u Đakovu

Izvor: <https://www.epostshop.hr/hrvatski-turizam-dakovo-procelje-dakovacke-katedrale/pid/3523> (preuzeto 21. lipnja 2024.)

Izvor: <https://www.novolist.hr/life/zlatna-slavonija-je-gastro-meka-donosimo-vodic-jela-koja-trebate-isprobati/> (posjećeno 26. lipnja 2024.)

SAŽETAK

Diplomski rad pod nazivom "Tradicijska kultura i baština Slavonije i sektori njezina očuvanja" predstavlja iscrpno istraživanje koje obuhvaća širok spektar aspekata kulturne baštine Slavonije. Ovo istraživanje uključuje povijesni razvoj regije, elemente tradicijske kulture, materijalnu i nematerijalnu baštinu te suvremene strategije očuvanja. Kroz detaljan pregled različitih segmenata kulturne baštine, rad ističe značaj očuvanja tradicije i identiteta Slavonije u kontekstu modernih izazova.

Povijesni razvoj tradicijske kulture Slavonije obilježen je složenim interakcijama različitih povijesnih perioda i utjecaja. Regija Slavonija, smještena u istočnom dijelu Hrvatske, kroz povijest je bila podložna brojnim promjenama koje su oblikovale njezin kulturni pejzaž. Rani povijesni periodi donijeli su prve tragove ljudskog naseljavanja, dok su kasnije osmanska vladavina i austro-ugarsko razdoblje ostavili duboke tragove na arhitekturi, običajima, jeziku i umjetnosti regije. Primjerice, tijekom osmanske vladavine, koja je trajala od 16. do kraja 17. stoljeća, Slavonija je doživjela značajne promjene u društvenom i kulturnom životu. Utjecaj Osmanlija vidljiv je u graditeljskom nasljeđu, kao što su ostaci osmanskih utvrda i džamija, ali i u gastronomiji gdje su specifični začini i jela postali dijelom lokalne kuhinje.

Austro-ugarsko razdoblje, koje slijedi nakon povlačenja Osmanlija, donosi procvat u arhitekturi i umjetnosti, s karakterističnim baroknim crkvama, dvorcima i urbanističkim rješenjima koja i danas dominiraju slavonskim gradovima poput Osijeka i Vukovara. Ovaj period također obilježava rast građanskog društva i jačanje nacionalnog identiteta, što se odražava u literaturi i umjetnosti tog vremena.

Tradicijska kultura Slavonije sastoji se od bogatog spleta narodnih običaja, tradicionalne nošnje, glazbe, narodne književnosti i rukotvorstva, koji su neizostavni dio kulturnog identiteta regije. Narodni običaji, poput slavljenja blagdana, svadbenih ceremonija i drugih važnih životnih događaja, nose sa sobom specifične rituale i simboliku koja se prenosi s generacije na generaciju. Primjerice, slavonske svadbe poznate su po svojoj raskoši i dugotrajnosti, uključujući niz rituala kao što su prstenovanje, svadbene pjesme i plesovi te tradicionalni svadbeni kolači poput pogača i kolača sa suhim voćem. Tradicionalna nošnja, s prepoznatljivim bijelim lanenim košuljama, šarenim suknjama i bogato ukrašenim pregačama, odražava estetiku i vještinu izrade koja je karakteristična za ovu regiju.

Glazba i ples također igraju ključnu ulogu u tradicijskoj kulturi Slavonije. Slavonske tamburaške pjesme, koje često tematiziraju ljubav, rad i prirodu, izvode se uz pratnju tamburice, tradicionalnog žičanog instrumenta. Ovi glazbeni izrazi, zajedno s narodnim plesovima kao što su kolo i drmeš, važan su dio kulturnih manifestacija i festivala diljem Slavonije.

Materijalna baština Slavonije obuhvaća širok spektar kulturnih dobara, uključujući tradicionalnu arhitekturu, arheološka nalazišta te zbirke u muzejima. Primjerice, tradicionalne slavonske kuće, izgrađene od drva i blata, s karakterističnim dvorištima i bunarima, predstavljaju važan dio arhitektonskog naslijeđa regije. Arheološka nalazišta, poput Vučedola kod Vukovara, pružaju uvid u bogatu povijest ranih civilizacija koje su naseljavale ovo područje.

Nematerijalna baština uključuje jezik, gastronomiju i nematerijalne oblike kulturnog izraza. Slavonski dijalekt, s bogatstvom lokalnih izraza i idiomatskih fraza, odražava specifičnu lingvističku baštinu regije. Gastronomija, s tradicionalnim jelima kao što su kulen, čobanac i fiš paprikaš, predstavlja važan dio kulturnog identiteta Slavonije. Ovi specijaliteti, pripremljeni prema starim receptima, odražavaju lokalne resurse i kulinarske vještine. Očuvanje kulturne baštine Slavonije danas zahtijeva multidisciplinarni pristup koji uključuje institucionalne napore, zakonodavni okvir, edukacijske programe te ulogu turizma i medija u promicanju kulturne baštine. Institucionalni naponi uključuju rad muzeja, kulturnih centara i istraživačkih instituta koji prikupljaju, čuvaju i interpretiraju kulturnu baštinu regije. Zakonodavni okvir, koji obuhvaća nacionalne zakone i međunarodne konvencije, pruža pravni temelj za zaštitu kulturnih dobara. Edukacijski programi, usmjereni na mlade generacije, imaju za cilj podizanje svijesti o važnosti očuvanja kulturne baštine i prijenosa znanja i vještina.

Turizam igra ključnu ulogu u promicanju kulturne baštine, privlačeći posjetitelje iz cijelog svijeta koji žele doživjeti autentične slavonske običaje, gastronomiju i umjetnost. Mediji, uključujući digitalne platforme, omogućuju široku promociju kulturnih događanja i obrazovnih sadržaja vezanih uz slavonsku baštinu.

Očuvanje kulturne baštine Slavonije suočava se s brojnim izazovima, uključujući urbanizaciju, financijska ograničenja te potrebu za jačanjem suradnje na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Urbanizacija često dovodi do degradacije tradicionalnih naselja i gubitka autentičnosti kulturnog pejzaža. Financijska ograničenja otežavaju provedbu

sveobuhvatnih konzervatorskih mjera i razvoj infrastrukture potrebne za očuvanje kulturnih dobara.

Međutim, unatoč ovim izazovima, važnost kontinuiranog ulaganja u zaštitu kulturne baštine naglašava se kao ključni faktor u osiguravanju da tradicijska kultura Slavonije ostane vitalna i relevantna za buduće generacije. Suradnja između lokalnih zajednica, državnih institucija i međunarodnih organizacija može pružiti neophodnu potporu za očuvanje i revitalizaciju kulturne baštine.

Kroz sve navedene teme, ovaj diplomski rad pruža dublji uvid u bogatstvo i značaj tradicijske kulture Slavonije. Ističe važnost njezina očuvanja kao temelja kulturnog identiteta regije i važnog dijela hrvatske kulturne baštine. Kroz primjere iz povijesti, opise tradicionalnih običaja, arhitektonskih spomenika i suvremenih pristupa očuvanju, rad pridonosi razumijevanju složenosti i važnosti kulturne baštine Slavonije te pruža smjernice za njezino buduće očuvanje i promociju.

SUMMARY

The thesis titled "Traditional Culture and Heritage of Slavonia and Sectors of Its Preservation" presents a comprehensive study encompassing a wide range of aspects of the cultural heritage of Slavonia. This research includes the historical development of the region, elements of traditional culture, tangible and intangible heritage, and contemporary preservation strategies. Through a detailed overview of various segments of cultural heritage, the thesis highlights the importance of preserving the traditions and identity of Slavonia in the context of modern challenges.

The historical development of traditional culture in Slavonia is marked by complex interactions of various historical periods and influences. The region of Slavonia, located in the eastern part of Croatia, has historically been subject to numerous changes that have shaped its cultural landscape. Early historical periods brought the first traces of human settlement, while later the Ottoman rule and the Austro-Hungarian period left deep imprints on the architecture, customs, language, and arts of the region. For instance, during the Ottoman rule, which lasted from the 16th to the end of the 17th century, Slavonia experienced significant changes in social and cultural life. The influence of the Ottomans is evident in the architectural heritage, such as the remains of Ottoman fortresses and mosques, and in the gastronomy where specific spices and dishes became part of the local cuisine. The Austrian-Hungarian period, following the withdrawal of the Ottomans, brought a flourish in architecture and arts, with characteristic Baroque churches, castles, and urban planning that still dominate Slavonian cities like Osijek and Vukovar. This period also marked the growth of civic society and the strengthening of national identity, reflected in the literature and arts of that time.

Traditional culture in Slavonia consists of a rich array of folk customs, traditional costumes, music, folk literature, and handicrafts, which are indispensable parts of the region's cultural identity. Folk customs, such as the celebration of holidays, wedding ceremonies, and other significant life events, include specific rituals and symbolism passed down through generations. For example, Slavonian weddings are known for their grandeur and duration, including a series of rituals such as ring ceremonies, wedding songs and dances, and traditional wedding cakes like pogača and cakes with dried fruit. Traditional costumes, with recognizable white linen shirts, colorful skirts, and richly decorated aprons, reflect the aesthetic and craftsmanship unique to this region.

Music and traditional dance also play a crucial role in the traditional culture of Slavonia. Slavonian tamburica songs, which often thematize love, work, and nature, are performed with the accompaniment of the tamburica, a traditional string instrument. These musical expressions, along with folk dances like kolo and drmeš, are essential parts of cultural events and festivals throughout Slavonia.

The tangible heritage of Slavonia encompasses a wide range of cultural assets, including traditional architecture, archaeological sites, and collections in museums. For example, traditional Slavonian houses, built of wood and mud, with characteristic courtyards and wells, represent an important part of the architectural heritage of the region. Archaeological sites, such as Vučedol near Vukovar, provide insight into the rich history of early civilizations that inhabited this area.

Intangible heritage includes language, gastronomy, and non-material forms of cultural expression. The Slavonian dialect, with its wealth of local expressions and idiomatic phrases, reflects the specific linguistic heritage of the region. Gastronomy, with traditional dishes such as kulen, čobanac, and fiš paprikaš, represents an important part of Slavonia's cultural identity. These specialties, prepared according to old recipes, reflect local resources and culinary skills.

Today, the preservation of Slavonia's cultural heritage requires a multidisciplinary approach that includes institutional efforts, legislative frameworks, educational programs, and the role of tourism and media in promoting cultural heritage. Institutional efforts involve the work of museums, cultural centers, and research institutes that collect, preserve, and interpret the region's cultural heritage.

The legislative framework, which encompasses national laws and international conventions, provides the legal basis for the protection of cultural assets. Educational programs aimed at younger generations seek to raise awareness about the importance of preserving cultural heritage and transferring knowledge and skills.

Tourism plays a key role in promoting cultural heritage, attracting visitors from around the world who want to experience authentic Slavonian customs, gastronomy, and art. Media, including digital platforms, enable broad promotion of cultural events and educational content related to Slavonian heritage. The preservation of Slavonia's cultural heritage faces numerous challenges, including urbanization, financial constraints, and the need for strengthening cooperation at the national and international levels. Urbanization often leads to the

degradation of traditional settlements and the loss of the authenticity of the cultural landscape. Financial constraints hinder the implementation of comprehensive conservation measures and the development of the infrastructure needed to preserve cultural assets.

However, despite these challenges, the importance of continuous investment in the protection of cultural heritage is emphasized as a key factor in ensuring that Slavonia's traditional culture remains vital and relevant for future generations. Cooperation between local communities, state institutions, and international organizations can provide the necessary support for the preservation and revitalization of cultural heritage.

Through all these topics, this thesis provides a deeper insight into the richness and significance of Slavonia's traditional culture. It highlights the importance of its preservation as the foundation of the region's cultural identity and an important part of Croatia's cultural heritage. Through examples from history, descriptions of traditional customs, architectural monuments, and contemporary preservation approaches, the thesis contributes to the understanding of the complexity and importance of Slavonia's cultural heritage and provides guidelines for its future preservation and promotion.

Pregledao: Krunoslav Medak, mag. educ. phil. et mag. educ. philol. angl.